

UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:

autorității și instituții 1000 lei
de onoare 500 „
particulari 250 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

BUCUREȘTI 1 Str. Brezoiului 23-25

TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL

PREȚUL 5 LEI

ANUL XLIX • Nr. 23

SAMBATA 1 Iunie 1940

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Despre făcerea istoricilor

de CONSTANTIN NOICA

Intr'una din vitrinele „Universului” este expusă — bucureștenii o știu — o hartă pe care sunt însemnate cu puncte pozițiile ocupate, în cursul fiecărei zile de luptă, de către beligeranții acestui războiu, pe care anul 1940 a înțeles să-l aducă în dar Europei. Trecătorul care se oprește și se strecoară printre privitori, are prilejul să audă păreri — nu întotdeauna lipsite de pitoresc — ale câte unui strateg de ocazie, recrutat din lumea micilor funcționari civili, de speța fiecărui dintre noi. Cu cât mai mult n'ar trebui să fie prins de actualitate militarul sau istoricul?

Să vorbim despre istoric, pentru că pe acesta îl cunoaștem mai de aproape. El bine, n'am întâlnit încă speță de istoric, tânăr sau mai puțin tânăr, specialist în războaiele punice sau în cele napoleoniene, care să manifeste, față de evenimentele în curs, o aviditate, îngrijorată dar nu mai puțin atentă, asemănătoare celei care încearcă pe strategul și pe istoricul improvizat. De ce să țină indiferența aceasta a specialistului față de materia vie a specialității sale?

Tine probabil, în primul rând, de faptul că, orice s'ar spune, omul e un animal teoretic. Niciodată mai bine decât în împrejurări cum sunt cele de față nu pricepi cât de adânc este angajat specialistul în „teorie”. De aceea și este specialist: căci a putut da sens teoretic vocației sale profesionale. Cum însă fiecare avem, cu oarecare bunăvoință, vocația noastră profesională, nu e de mirare că lucrurile pe care le știm cel mai bine, le practicăm cu cele mai serioase sovăieli. Cât de mult n'ar da — în principiu — istoricul, să asiste la luptele religioase din veacul al XVII-lea și să capete astfel cunoașterea directă a evenimentelor pe care le-a studiat (până la epuzarea bibliografiei) în cauzele lor spirituale, politice, sociale și chiar economice. Când însă îi este dat să asiste efectiv la un spectacol, atunci istoricul se retrage din arenă, n'are pe lângă el decât în „teorie”. De aceea și este specialist: căci a putut da sens teoretic vocației sale profesionale. Cum însă fiecare avem, cu oarecare bunăvoință, vocația noastră profesională, nu e de mirare că lucrurile pe care le știm cel mai bine, le practicăm cu cele mai serioase sovăieli. Cât de mult n'ar da — în principiu — istoricul, să asiste la luptele religioase din veacul al XVII-lea și să capete astfel cunoașterea directă a evenimentelor pe care le-a studiat (până la epuzarea bibliografiei) în cauzele lor spirituale, politice, sociale și chiar economice.

Când însă îi este dat să asiste efectiv la un spectacol, atunci istoricul se retrage din arenă, n'are pe lângă el decât în „teorie”. De aceea și este specialist: căci a putut da sens teoretic vocației sale profesionale. Cum însă fiecare avem, cu oarecare bunăvoință, vocația noastră profesională, nu e de mirare că lucrurile pe care le știm cel mai bine, le practicăm cu cele mai serioase sovăieli. Cât de mult n'ar da — în principiu — istoricul, să asiste la luptele religioase din veacul al XVII-lea și să capete astfel cunoașterea directă a evenimentelor pe care le-a studiat (până la epuzarea bibliografiei) în cauzele lor spirituale, politice, sociale și chiar economice.

De ce și de făcut? Nu e de făcut nimic, firește; dar e de reflectat. Și intrucât e încă una din constantele omului, aceea de a reflecta mai mult la celălalt decât la sine, ești ispitit — de vreme ce ai plăcerea de-a nu fi istoric — să te întrebi de ce mai faci oamenii, în definitiv, istoric. Căci dacă o faci spre a cunoaște societatea, atunci n'au nimic mai bun de cunoscut decât prezentul ei; iar dacă faci istoric spre a îndrepta societatea, atunci poate că ar trebui să mai uitate câte ceva din trecutul ei.

Crestinul are o vorbă curioasă: „să te ferești de ispită”. Dar intelectualul socotește că n'are a se feri de nimic. El se crede imunizat, prin perspectiva teoretică din care privește lucrurile, și ca atare poate lua în considerare tot răul lumii, fără riscul de-a fi ispitit de el.

Noi nu spunem că lumea de azi e rea pentru că nu s'a deprins încă să uitate tot răul de altă dată. Dar de ce nu ne spune ceva și istoricul?

CAMIL RESSU

In barca

Un nou academician: Nichifor Crainic

de RADU GYR

La o vârstă de rod în plină pârgă, lui Nichifor Crainic i se aduce recunoașterea absolută a personalității sale lirice și cărturărești. De curând — și numai la puțin timp după ce a fost sărbătorit pentru împlinirea a cincizeci de ani — Academia Română l-a ales membru activ al secției ei literare.

Adversitățile, invidiile, stăvilele, sabotajele, au trebuit, toate, să cedeze. Nu robust, fremdătorul său suflet revărsat în fața căruia orice piedică a fost doar un gest inutil. Era fatal ca temperamentul său tumultuos — dominat și dător de directive în artă, polemic și corosiv în gazetărie — să-l crezeze adversarii și amosități. Din toate, a rămas însă respectul unanim pentru altitudinea senină a creației și pentru complexa spiritualitate a postului, eseistului, gânditorului și dinamicii șef de școală literară. Înaintea acestora, pamfletul negativ apune, iar tăgădele nu-și mai au rost.

Alegerea lui Nichifor Crainic la Academia se așază sub două limpezi semnificații:

1) Continuitatea, în socorul lui Octavian Goga, a marelui poet de inspirație autohtonă, — deci consacarea definitivă a formulei de succesiune, în foliile academice, a creatorilor întemeiați

pe utilizarea artistică a energiilor sufletului românesc; 2) un pas înainte spre înălțarea formulei de gerontocrație rigidă din marile noastre aşezăminte de cultură menite să recunoască manifestările de creație majoră. Prin alegerea la Academie a lui Lucian Blaga, pe lângă vârsta cu mult sub cincizeci de ani, și prin aceea de a-l înlocui pe Nichifor Crainic, — o năvală de aer proaspăt a pătruns sub cupola solemnă a consacrarilor supreme.

Academia Română, prin secția ei literară, cuprinde, în prezent, sufletul românesc ridicat la cele mai înalte poente de gândire și de sensibilitate estetică.

Sinteza acestui suflet stă în academiile Liviu Rebreanu, Lucian Blaga și Nichifor Crainic. În vreme ce Liviu Rebreanu, prin arta lui, reprezintă vigoarea sufletului țărânelui român, în înălțarea dărză cu pământul și rosturile lui necătinute, Lucian Blaga aduce cunoașterea spațiului, străfulgerat de transendențe, al spiritualității românești, pentru ca, la rândul său, Nichifor Crainic să înfățișeze sintomica legăturii cu străbunii și trecutul, și marea împăcare a sufletului românesc cu Leru-Ler și cu

Trecerea în românism

de NICOLAE ROȘU

În legătură cu ceace spuneam într-un articol precedent despre atitudinea scriitorilor români din secolul XIX față de cele două alternative: autohtonie sau occidentalism, în măsura în care trece timpul, și depășim fenomenul revoluționar pașoptist, pozițiile se precizează, așa încât, conflictul devine categoric între românism și europeanism. Occidentalismul era până la un punct un termen vag care putea să înglobeze influențe variate și multiple; i se putea opune, printr'o simetrie de forțe contrarii orientalismului; ori, tendința scriitorilor din secolul XIX era de a ne sustrage din acest cuprins geografic și spiritual și de a ne alcătui o autonomie etnică și culturală înafara celor doi poli europeni. N. Bălcescu și Alecu Russo nu pomenesc de orientalism. Acesta din urmă vede „ideea României” născând în veacul XVII și basarabianismul său este un preluđu la pan-românismul lui Nicolae Bălcescu. Acesti oameni gândeau într'un stil grandios și profetic. Toate vorbele lor aveau rezonanțe seculare. Istoria după N. Băl-

cescu era o apoteoză a ideii de libertate; Miorița după Alecu Russo făcea concurență lui Homer și lui Virgiliu. O voință năprasnică de afirmare le însuflețea gândul. Când puneau mâna pe condei sancționau istoria, definitivă sau noțiunile, lăsu să cadă cuvintele cu țaria fulgerului. Erau orgolioși și neînduplecați. Mândria nu avea un obiectiv personal, egoismul nu-și găsea loc în sufletul lor, nu vorbeau despre danșii, se risipeau în potopul colectiv, se regăseau în tumultul rasei, fuzioneau cu istoria. Erau misionarii unui destin colectiv.

Alecu Russo studiase în Franța, Mihail Kogălniceanu în Germania, N. Bălcescu pribegise prin străinătate. B. P. Hașdeu purta tezaurul unei înțelepciuni universale, cunoscător a foarte multe limbi fiind, dar la nici unul nici urmă de xenofobie, ci dămptrivă, un pronunțat anti-străinism.

M. Kogălniceanu era un adversar al răspândirii limbii franceze, și în fața civilizației de pospăială, a imitației sterile, când scriitorii căutau să papagalizeze, el se întreba: „Când nu vom mai fi arlecini?” Cere contemporanilor săi o autohtonie efectivă, și nu ar fi obținut-o decât cu neglijarea Europei; le cerea un sentiment de mândrie în fața Occidentului și nu l-ar fi obținut decât cu amplificarea forțelor creatoare românești. Toată lupta lui M. Kogălniceanu, toată activitatea lui critică, gravitează în jurul dorinței de a avea o literatură originală: „o literatură de care să ne putem fâli și înaintea străinilor”, spune el în articolul-program din „Steaua Dunării”. Regăsim aceeași concepție când a redăscris Cronicile Moldovei și când își măturisea îngrijorarea provocată de aspectul „culturii” și de scribilitățile noastre intelectuale. În programul Daciei Literare, în prefața la Letopiseși aflăm pronunțarea unui adevăr strict, limitat la specificul creator al genului etnic. Sentimentul național, sentimentul religios, limba veche a cărților bisericești, apoteoză cronicarilor, se întruneau în sinteza autohtonă. „Nu vom avea artă și literatură”, — spunea el, — dacă nu ne vom adăpa la învoarele naționalității noastre, care este religia secolului al XIX-lea”. M. Kogălniceanu atacă generația precedentă, pe Gh. Asachi și Costachi Conachi și pe ceilalți boieri înfățișați de dulceașă romantică a Apusului. Revine asupra acesteia idei cu prilejul publicării poeziilor lui Vasile Alecsandri în Almanahul de pe 1843. Poeții minori din vremea lui M. Kogălniceanu imitau pe Victor Hugo, Lamartine, Petrarca și alții. Ei erau poezia. Imitația înseamnă lipsă de originalitate. De aceea nu erau nici mari. Tuturor M. Kogălniceanu le opune Doinele lui Vasile Alecsandri, „tipul național”, el este în căutarea „trăsăturilor caracteristice a unui popor”. Atât era de mare năzuința spre originalitate, spre autohtonie, spre valorificarea absolută a tipului; autentic încă însuși M. Kogălniceanu, care avea un stil ponderat, nu șovăia în sancțiunile sale. Pentru a nu altera textul vom cita: „Și să mă credeți, Domnilor, că și istoria noastră are întâmplări, are portreturi; care nici de-cum n'ar rămânea mai jos decât eroii celor vechi”. Alexandru Lăpușeanu și Brănoveanu erau subiecte de inspirație la Dacia Literară. Cu primul se ocupase Costache Negruzzi, cu celălalt însuși Kogălniceanu.

Scriitorii din prima jumătate a secolului XIX, care sunt mai toți și critici, nu-și vor împovăra gândul cu sisteme teoretice și perspective abstracte, perspicacitatea lor se va limita în cadrele discernământului etnic, și de aceea întregul cuprins al acestei epoci este străbătut de un aspru naționalism. Criticului științific, cum a fost Titu Maiorescu, i se cerea un anumit fel de a gândi, o metodă pentru a descoperi adevărul, pe care, dacă o avea, deschidea toate lăcățele; criticului estetic i se pretindea o aprehensiune, o receptivitate specială pentru cunoașterea și desvăluirea frumusețelor artistice. Criticii-scriitori din categoria Alecu Russo-M. Kogălniceanu se așază pe linia polarității dinamice. Ce înseamnă asta? Ei nu gândeau pentru o idee și nu se bizuiau pe o sensibilitate proprie. Îi depășea imensitatea necritică a mitologiei și a istoriei. Miorița și Cronicole

(Urmare în pag. 4-a)

DRAMA IUBIRII

II

de TOMA VLĂDESCU

Era firesc ca această iubire să nu fie liberă. Corpurile noastre ard de dorințe, atunci când puterile lor sunt atât de puțin egale, și atât de curând sfârșite. Naționalismele, care sunt corpurile noastre cele mai mari, purtând aceleași servituiți pe care le știm, aduc inevitabil războaie, pe care le putem evita, pe care le amânăm, dar pe care niciun creier limpede n'ar vedea puțința să le suprime! Și pretutindeni iubirea se plimbă printre noi ca o stranie apariție, ca cea mai bună soră a morții!

Vechii Greci, dacă au știut atât de bine să vadă în metamorfozele iubirii însuș principii de viață, n'au între-zărit ei totuș deopotrivă altceva, și mai mult? În discursurile lor subtile nu surprindem puțin acest dualism, tragic aproape, care face condiția noastră damnată, care ne lasă să ne sbatem fără scăpare de carne și spirit?

Să ne așezăm puțin în jurul mesei lui Agathon la acest *Banchet* al lui Platon, orgiac discurs al Amoralului... E o exegeză care spune parcă tot ce cunoaște timpul de atunci... un timp care nu-l mai aștepta decât pe Iesus.

Convivii sunt toți, în număr. Doctorul Eryximach le-a recomandat să nu bea peste măsură, și acum toți se vor întrece în lauda Dragostei. Îi auzim vorbind...

Ei știu într'adevăr perfect să exprime acest sens fisic aproape al iubirii. Omul androgin este ingenioasă lor explicație. Așa cum îl vedem

acum, omul nu este decât o jumătate din ființa lui dintă. Ca să-i pedepsească pentru încercările lor de revoltă, Jupiter odinoară a tăiat pe oameni în două — și acum fiecare se găsește dolent și nostalgic, fiecare din noi a rămas oăndit să-și caute partea care-i lipsește, care a fost desprăjită de el... Este un fel de a spune cât de necesară, cât de fisică este această imaterială dar perfectă uniune pe care o constituie, pe care o reclamă Iubirea.

Iată că se oferă însă iubirii o sumă de calități, înfocnice. Unii cred că Eros ar fi cel mai frumos dintre zei, că ar fi cel mai generos sau cel mai bogat în virtuți...

E minutul însă în care o altă lumină își face drum prin înflăcărata desbatere. Dragostea pare a nu fi una singură. Nu... Iubim oare lucrul con-rupt, pe care corp care se strică ușor și dispăre, sau subim sufletul cu privilegiul lui intact, al duratei? Numai dragostea aceasta ar putea să fie frumoasă numai ea rezistă, ea singură ar fi demnă de oameni.

Socrate în sfârșit, va spune ultimul cuvânt. Ar vrea să fie pe placul prietenilor cari l-au precedat, vorbind... Îi este puțin greu. El pare să știe mai mult. Cândva, Diotîme, o femeie din Mantinea, l-a inițiat și pe dânsul. El a putut pricepe atunci că Amorul nu este nici frumos, nici bun — fiindcă frumusețe, bine, frumos, sunt tocmai lucruri pe care Dragostea le dorește.

Dacă le-ar avea, ar mai fi oare posibil să le doriască?

Dar printr'o complicată dialectică, pe care n'o vom mai aminti acum, Socrate va obține să fixeze însuși obiectul unei Iubiri care să ne facă mai liberi, ca un sens ultim la care oamenii singuri au isbutit, dibuind, să ajungă. Această iubire ar fi nevoia de a germina, de a crea, de a cuceri astfel cât de puțin din aurorele eternității! Iar dacă această imortalitate va fi pentru unii în urmașii lor, în copii — pentru cei mai aleși ea va fi în creațiile spirituale care oferă cea mai sigură nemurire și care până la sfârșit, arătând cele mai înalte trepte ale Iubirii, se va rezuma în principiul absolut al Frumosului.

„Dacă vicioasă merită să fie trăită, ne spune Socrate prin gura femeii Diotîme, este desigur în minutul acesta în care omul contemplant frumuseța în sine”.

Nu, așa dar, o frumusețe pătată de amestecul pământului nostru, încercată de ieftine podoabe, de carne, de culori, de atâtea lucruri care se strică și mor. Dar Frumosul în el însuși, înalțat și unic, din care participă, numai, atâtea lucruri care ajung să aibă și frumusețe... Acest tipar, această supremă virtute, acest arhetip, aici pare a fi termenul ultim al adevăratei Iubiri.

„E primul loc în care oamenii cari n'ar fi putut să nu simtă drama închisă a iubirii lor, încep să priceapă iubirea, s'o dorească cel puțin ca o liberare într'un sens absolut, și în-felul confus că această liberare n'ar avea alt drum decât acela al îndepărtării de noi...”

(Urmare în pagina 6-a)

LAUREAȚII

Anul acesta comisia instituită pentru acordarea premiilor naționale de proză și pictură a subliniat, încăodată, două nume care au olădit temelile și întins în cultura românească. La proză a fost cinstit d. profesor Ion Petrovici pentru opera d-sale memorialistică și eseistică; iar la pictură, maestrul Camil Ressu, Rectorul Academiei de Arte Frumoase, a fost încununat cu această oficială recunoaștere.

Născuți și crescuți pe aceleași plaiuri ale Moldovei de jos, porniți la luptă în aceeași generație, de aceeași vârstă aproape, amândoi fil de magistrați; laureații de astăzi, după greutate și aspre lupte de tot felul, isbutese, structural, să câștige absolut toate sufragiile într'o consacrare dreptă deși — poate — târziețnică.

Opera „literară” a „filozofului”, a logicianului care este d. profesor Ion Petrovici a fost just „văzută” și apreciată de cei ce s'au opri la înnumărarea națională a d-sale, Pornind de la acele „Amintiri ale unui băiat de familie”, trecând prin operele eseistice-memorialistice, „Amintiri universitare”, multiplele note și studii de călătorie, — cu precădere cele despre Italia și Franța, d. Ion Petrovici, un maestru din cei mai atenți ai frazei, ne-a dat nu numai o literatură memorialistică „model”, ci și calea spre noi orizonturi în această puțin folosită literatură. Noi socotim că nu numai recunoașterea oficială de acum se îndreaptă spre acest fel de literatură cultivat cu pasiune de d. Ion Petrovici, ci toate mințile dornice de cunoaștere. Cu atât mai mult este de admirat „omul prin opera sa”, cu cât literatură care este d. prof. Petrovici, a știut să aștepte vremuri în cari a aflat o desăvârșită înțelegere, pentru că și d-sa le înțelege.

I Petrovici

D-I Camil Ressu a avut o tinerețe artistică foarte sbucumată. A studiat în Iași, apoi în București, aproape cinci ani, pentruca furat de arta sa, să la drumul Franței unde, ani nu tocmă ușori în ceace privește viața materială, a studiat sub conducerea celor mai de seamă maeștri la Academia „Jullien”, apoi la faimoasa „Ecole des Beaux-Arts”.

Reîntors în țară, nu s'a apucat, dintru început, de pictură, ci furat de pasiunea „liniei”, face desene și ilustrații la „Furnica” și „Viltorul”, de unde câștigă suficient. Vine, după acest „galop al desenului”, o sarcină greu suportată de artist, care are însă darul de a aduce la uneștele sale. De aci înceace se apucă de pictură cu toată pasiunea, pentru ca la prima d-sale expoziție — în 1915 — să se arate a fi unul din adevărații pictori ai epocii. De aci, calca i-a fost în sus. Numit profesor, apoi rector al Academiei de Arte Frumoase, astăzi truda artistică îi este încununată cu laurul unei meritate biruințe.

Atunci când constatăm că adevăratele valori sunt așezate la înaltele locuri ce li se cuvin, noi, cei de aci, ne bucurăm așa cum trebuie să se bucore toți cei ce știu că aflarea și sublinierea meritelor, este nu prea obișnuită într'o lume puțin dispusă să gândească și să vizeze.

C. Ressu

LADMISS ANDREESCU

(Urmare în pagina 6-a)

CRONICA LITERARĂ

Poezia lui Nichifor Crainic

In cazul deosebit al d-lui Nichifor Crainic nu este fără însemnătate faptul că la d-sa, poetul se dublează cu teoreticianul culturii tradiționaliste.

Se pare că o literatură tradiționalistă nu se produce fără a se ivi și un doctrinar care s'o explice și s'o apere. Tradiționalismul cere să fie apărat și de cei cari îl primesc cu indiferență și de cei cari îl atacă. Indiferent nu admit apologetii să rămână, fiindcă este un bun comun, a cărui putere se află tocmai în ecumenicitate. Cei cari îl atacă, pornesc de la o anumită concepție despre poezie, în care nu intră și elemente date. Aceștia igonesc din lirism orice ar avea aerul de „toză”, adică de ceva construit dinainte. Pentru ei, poezia este construcție nouă, justificată prin descoperirea unor aspecte inedite ale sensibilității.

Argumentul lor se rezumă pe intuiția estetică sau metafizică, nealterată de nici o convingere moștenită. Amatori de nouitate nu admit moștenirea. Ori, creația tradițională tocmai pe moștenirea se întemeiază. Obiectul ei este prin excelență o construcție de născută dată, și a creației înseamnă a căuta să imiți un model, sau cel puțin a recunoaște existența unei ordini pământului dincolo de puterile proprii. Lumea însăși este o zidire și ea are un ziditor. Raportul ierarhic al poeziei cu religia devine astfel obligatoriu în tradiționalism, din moment ce primul element transmis autorului tradiționalist este doctrina creaționistă. Lumea a fost creată, ea are un creator, iar umanul ocupă rangul întâi în creație. Nimeni mai firesc decât ca această idee teologică să fie pusă la dispoziția poetului tradiționalist, ca unul din adevăratele esențiale ce se transmit de o dată în dată, care e biserica. D. Nichifor Crainic, fără îndoială, primește doctrina creaționistă și anume sub aspectul ei creștin, fiind vorba în ortodoxie, de a doua creație a omeneșului măntuit prin Iisus. Această a doua creație a fost posibilă prin cunoașterea descoperită, prin înțelegerea în puterile ziditoare ale sufletului. Ceva din afară intervine pentru sa sufletul să se poată crea pe sine a doua oară.

Isvorul ca și modelul refacerii sale, se află deci în afară, el vine ca un dar al Bineului. În versurile d-lui Nichifor Crainic vom întâlni în chip logic, stăruind toteme ca „puterea creatoare”, „Dumnezeul „rodnic”, modelul care trebuie imitat, luarea de contact cu harul înviorător, etc. — și totdeodată ni se va descrie starea neajutorată a omului care nu s'abutește să se întemeieze a doua oară. Putem urmări în aceste versuri drama spiritului închis în fenomenalitate, a cărui zădărnice este o atitudine mai dureroasă cu cât știe că „lumina cunoștinții” a fost dată și pierdută, că este stăpânit de ceea ce autorul a numit „nostalgia paradisului”. Cu

Coborârul din veșnicie în timp corurile cern în depărtata nostalgie A infinitului etern. (Darurile pământului, pag. 143)

Iată exprimarea versificată a unuia din cele mai clare idei tradiționale. Condiția spiritului este de a fi „coborât”, în dublul înțeles al „căderii” și al „originii”. Fiind de origine „divină”, el a căzut în starea creaturală. O altă idee tradițională, ce decurge normal din cea de mai sus, o formulează d. Nichifor Crainic în versurile:

Iar gândul tău, în căutarea Obârșiei, fără de sațiu. (id. p. 144)

Gândirea caută obârșiiile, în înțelesul că își caută cauza, începutul, principiul constructiv. Și cum în doctrina creștină cauza stă dincolo de creație, în creator, căutarea ei vadește procesul de depășire spre ceea ce poate fi cauza creatoare. Astfel, dacă Binele este cauza creației, omul se poate depăși pe sine prin bine. El poate să se crețeze sau să crețeze a doua oară prin bine, evident, nu

LUMINA LUNII

Ce-ai să te faci când am să mor eu, lumină?
Ce ochi au să te soarbă cu atâta căldură,
O să te cânte limpede a cui gură,
O să-ți ingeranche — smerit — a cui vină?

Jubita mea n'are să-ți mai sărute în somn
Părul de aur, ca o părere,
Cine-o să te mai guste, fagure de miere,
Ai să fii Domnița pentru care Domn?

Curând am să prind în adânc rădăcina...
Cui să te las pentru lume comoră?
Cui să te dărui arcuș de vioară?
Curând o să plângem, lumină, lumină...

POEM DE PRIMĂVARĂ

S'au plecat genunchii zăpezilor
În rugăciune mare pentru moarte
Și s'a deschis a primăverii carte
La pagina de aur a livezilor.

Pe Dumnezeu l-am mai văzut cândva,
Dar niciodată n'a fost așa bun
Ca'n primăvara asta de tutun,
Cu scâpărări de sânge și de stea.

De muguri plini mi-e trupul străbătut
De fragmă lung ni-s ochii umeziți,
Dar umerii, ca doi stejari înălțați
Nu mai pot ține pașiștea de lut...

S'a răstignit povara zăpezilor
Printre mocirle arse de lumină,
Și primăvara tânără se'nchină
La cerul viu din ochii cirezilor.

ROBERT CAHULEANU

POEM

De mult n'a mai trecut pe lângă mine-un cânt,
Cu zămbetul de mână, mic și sfânt...

Acum, îmi bicuie fața și tâmpla: tăcerea,
Și'n piept îmi sărută amarul toți macii
Culeși de pe-un taler de lună. Gândacii,
Ce urcă pe stele îmi picură'n palme durerea.
Și visul, cu svonu-i de umbre se pierde în juru-mi...

Copți, muguri de lacrimi se sparg în vântului

prin binele absolut, ci prin binele omeneș, care e, de fapt, un „mai bine”. Referitor la un bine în devenire ni se pare nouă că scrie d. Nichifor Crainic:

Și tot ce-a fost mai bun în mine
Și mai frumos și mai curat
Unind cu vrăji părute 'n tine
A doua oară te-am creat. (id. pag. 180)

Poetul caută să-și crețeze femeia iubită a doua oară, năzuind s'o smulgă din fenomenalitate (vrăji părute) și s'o inițieze în principiul paradiziac al ființei. Spre a reuși, el a încercat să se întrecă pe sine, și să fie „mai bun”, „mai frumos”, „mai curat”, știind că numai acest „sufletesc prisos” poate fi cauza creatoare. Tot în sensul unei transcederi comparative, ni se pare că scrie d. Nichifor Crainic:

Fumul casei noastre'n marginea cealaltă
E mai 'nalt și face scara și mai 'naltă;
E mai drept și mai albastru și mai clar. (Țara de peste veac, pag. 17)

Pentru ce fumul este „mai înalt”, „mai drept”, „mai albastru”, „mai clar”?

Pentru că depășirea, care este simbolizată prin înălțarea fumului, nu este niciodată absolută și ca se realizează doar în comparație cu ceea ce este ființa fără „prisos sufletesc”. Față de cea lipsită, făptura dăruită devine „mai înaltă”, „mai dreaptă”, etc. În versurile d-lui Nichifor Crainic am spus că stăruie în deosebi totema „isvorului” de creație și „modelului”. Este isvor de creație tot ceea ce produce prisositate și este model tot ceea ce deoseamnă la o comparație și provoacă ceace deoseamnă la o comparație și provoacă pe „mai bine”, „mai frumos”, etc. Viața este concepută ca producătoare de „prisositate”:

Podogorie rodin cu prisosință,
Tu viață, poamă nesdrobită 'n lin. (Darurile Pământului, pag. 103)

Prisosul nu aparține nimănui, el nu s'a divizat, deaceia poetul invocă viața ca pe o cauză transcendentă, gândind-o ca fiind una cu natura deținătoare a principiilor germinative.

Binele absolut, viața și natura sunt trepte pe care d. Nichifor Crainic le leagă prin conceptul „fluid”, care nu ni se pare a fi altceva decât cea parte a spiritului ce se transmite. Un „fluid” leagă sufletul de cer:

Tot mai spre sine-absoarbe cerul
Fluidul lui fără hotare (op. cit. p. 141)

Eu sunt creanga verde 'n care
Murmură fluidul vieții (op. cit. p. 129)

Iar prisosul de viață îl păstrează natura,
pentru că la ea apează ca la o „mamă hrănitore”:

Tu, care 'mparți a miilor multime
Și gâzelor pierdute 'n bunie
Și urci în mărețele odre
Fecundul tău fluid din adâncime.

Revarsă 'n mine forță creatoare
Din sânul tău, natură generoasă. (op. cit. pag. 90)

Această înălțare cauzală prin intermediul ideii de „fluid”, îi permite poetului să considere natura cauză transcendentă creației, și să afirme:

Mă simt crescând din lut cu 'ntreaga firea (op. cit. pag. 110)

Versul trebuie lămurit însă cu ajutorul strofei următoare, spre a nu se întuneca adevăratul sens al cauzei creatoare:

Și Doamne, — universalul bine
Cu-aceia stănt fior de viață
Palpăți 'n sângele din mine
Ca 'n valurile de verdeață. (op. cit. p. 95)

Identificăm aici „sfântul fior” cu „fluidul” spiritual, devenind astfel și mai limpede ideea că binele este viață. În poezia ortodoxă fundam un principiu important prin această apropiere dintre bine și viață, putând face trecerea spre ceea ce am numit „modelul” care provoacă depășirea. De pildă, un model care deține în sine viața ca binele suprem, este pentru poet patria. Patria trebuie să trăiască și scopul ei este binele, pe care îl concepem, ca și binele individual, în libertate. Numai că binele patriei este mai clar de cât cel individual, deoarece nimeni nu-și poate închipi u o țară, ținzând spre altceva decât spre bine. Un neam își face istoria, luând binele libertății ca principiu constructiv. Neamul este deci un model ce se formează, și se înțelege lesne pentru ce în poezia tradiționalistă i se va da colectivității de sânge un rol inspirator. Sub acest raport, d. Nichifor Crainic se exprimă foarte precis, introducând și aici elementul unificator al „fluidului”:

Peste valra unei patrii, peste timpul unui neam,
Simt adânc pe fericiți, cari în stratul vremii dorm.
Cum sporește fluidu-acesta furtunatic și enorm... (Op. cit. pag. 21)

De la natură, — „fluidul” se leagă deci mai departe, cu ceea ce poetul numește „sufletul străbun”, deasemeni cauză ce deoseamnă la depășire:

Cu ecurile line
Se scoboară 'n mine
Sufletul străbun
Și mă face mai puternic.
Mai cucernic
Și de mi de ori mai bun. (Op. cit. p. 20)

Și „sufletul străbun” pare însă o cauză care vine din afară, fiindcă și el „scoboară”, astfel că, până la urmă lirismul ce-l analizăm se va organiza după cei doi poli: starea de creație și starea de har, — sau în alți termeni „devenirea și transcendera”. În sens tradițional, d. Nichifor Crainic exprimă limpede starea de creație, supusă efemerității, în numeroase versuri, fie luând ca metaforă apa, spre a sugera curgerea:

Un versificând însăși condiția umană de „călători” între două necunoscuturi:

E drumul lung de unde viu,
De unde și de când nu știu,
Iar drumul necălătorit
S'afundă'n nesfârșit. (op. cit. p. 32)

Uneori autorul vede un semn de efemeritate și în „nostalgia paradisului”, care, așezând obiectul dorinței în afară, fărâmițează el:

Aceiaș năzuință de-a fi unde nu ești
De-a pierde năluca pe care-o bănuști
Aceeaș sete orăbă de-a căuta ceva
Ce poate n'are umbră de cât în mîntea ta.

Desnădejdea implicată în versuri, nu trebuie să se creadă că contrazice doctrina creștină, pentru că ceea ce doar aparent este desnădejde, se reduce în fond la libertatea voinței. Virtutea pornesc din libertatea înțeleasă de a l'alege, și prin această primă a voinței autonome înțelegem dramatismul sufletului creștin. D. Nichifor Crainic nu șo-

văce să mărturisească experiențe cari superficial neagă doctrina cunoașterii revelate:

Eu stau la răsocoaca de unde
Potec; împotrivă se duc
Nu-i nimeni să-mi poată răspunde
Pe care s'apuc (Țara de peste veac, pag. 5)

Mai categoric, ideea „căderii în naștință” o găsim formulată în strofa următoare:

Țărutul de dincolo de mare
O fi grădină ori pustiu
Ori sloi polar și argintiu?
Nici tu nu știi, nici eu nu știu —
Și orice navă dusă 'n zare
S'a dus pe veci; ca un sicriu. (op. cit. pag. 121)

O gravă confesiune din partea unui ortodox, desigur, care a împărțit doctrina lui-șterii. Totul a fost descoperit, avem „lumina cunoștinții”. Atunci pentru ce afirmă poetul că „nici tu nu știi, nici eu nu știu”? Sensul este unul. El e clar și aungă orice contrazicere. Avem libertatea de a alege „grădina” sau „pustiul”. Adevărul s'a spus, dar ni s'a lăsat puțină personală de a-l crede sau a nu-l crede. Aceasta stare de dualitate a spiritului, o surprinde d. Nichifor Crainic în însuși actul inițial al Evei, de manifestare a voinței libere:

Văd mâna Evei, moale, cum adie
Voind ceva și neștiind ce vrea. (op. cit. pag. 83)

Prin „neștiind ce vrea” înțelegem totema libertatea de a voi orișice. O știință absolută a ceea ce trebuie să vrea, n'am putea-o concepe fără o stărbire a libertății, sau fără o îngrădire a ei. Chiar sensul unic al binelui ar fi pare-se o îngrădire. Numai libertatea totală garantează creația, iar Noul Adam în gândirea d-lui Nichifor Crainic este omul căzut căruia însă i s'a revelat libertatea de a se măntui, prin creație. Autorul vorbește chiar de „vedenia Edenului tiran”, neșovăind să considere „căderea” în libertate, preferabilă unui paradis neliber:

Un rob eram și m'ai făcut titan
Din ziua 'n care mi-ai turnat în trup
Osânda muncii — soartă și lîman... (op. cit. pag. 85)

Dar dacă poetul consideră libertatea un bun ce trebuie obținut chiar cu prețul „osândeii muncii”, cum se împacă doctrina sa despre „nostalgia paradisului”, cu această preferință a căderii? Căderea este un bine, deosemnă prin ea se asigură libertatea. Pentru ce în afară de în acest caz „nostalgia paradisului”? Înțelegem din dificultatea dialectică ni se pare limpede, din moment ce paradisul dorit acum este un paradis ales de om, prin libertatea sa de a alege. Primul paradis era dat și impus, deaceia el exercită o tiranie; al doilea este ales de om, prin libera voință, iar această libertate merge atât de departe, încât consideră paradisul „răsfărat” în fațe, iar pe Dumnezeu părtaș la „osânda muncii”. Noul Adam e liber să creadă astfel:

Pământul 'n sărbătoare se'nvoșmântă
Și fața mea-i oglindă'n car vezi
Lumina Paradisului răsfărat.
În brațul meu ești, Doamne, și lucrezi
Și'n truda mea, cu mine la o jaltă,
Te bucuri săngerând ca să crezi. (op. cit. pag. 86)

Comod ar fi ca ideea unui Dumnezeu „săngerând”, să ni se pară, la un poet ortodox, o licență de inspirație. Interpretând astfel, am rămâne intenționat la suprafața lucrurilor, fără a le adânci. Spre a adânci și a lămurii, d. Nichifor Crainic introduce conceptul ortodox al teandrei, bogat în semnificații. Conform acestui concept, Dumnezeu colaborează cu omul, în orice creație care

are cauză binele. Iată exprimată în versuri, noțiunea teandrei, în acțiunea lui Iisus:

Că vorba ta era mai dulce
Ca rodiile din Edom
Și'nomenia dumnezeirea
și îndumnezeia pe om. (op. cit. pag. 11)

Dumnezeu s'a făcut om, iar omul s'a făcut Dumnezeu! Dar această afirmație este articol de credință, și nimic mai mult. E liber orișicine să creadă sau să nu creadă că acesta e adevărul. Evident, poetul crede și dsaceea el se află în linia celei mai pure ortodoxii, când își îngăduie să vadă un Dumnezeu bucurându-se sau chiar „multiplicându-se”:

Sunt mulți și sfinți și falnici ca profeți —
E însuși Dumnezeu multiplicat
În frații mei, în frații vieții. (op. cit. pag. 87)

Dacă însă, spre a garanta creația, accentul se pune pe libertate, această libertate cum ni se garantează că merge în direcția binelui? Având puțința de a alege, omul nu se află oricând în imposul de a nu ști — dacă dincolo e „grădina” sau „pustiul”? Ca o încoronare a doctrinei tradiționale, d. Nichifor Crainic introduce încă un concept cu semnificații spirituale, prin care speră să înlăture dificultățile privitoare la libertatea voinței. E conceptul androginic. O polaritate este binele și răul, după cum o polaritate pare a fi „bărbat” și „femeie”. Dar bărbatul și femeia pot fi o unitate „prin topirea voințelor contrarii într-o singură voință”, astfel că să nu mai fie „eu” și „tu”. Polaritatea bine-rău, — „eu” și „tu” ni se infățeșează în versurile d-lui Nichifor Crainic, cu un ton elegiac adânc de viziunea doctrinei:

Cine e bun, cine e rău,
Scumpo, dintr'amândoi?

Fost-a pereche nevovăită
Astăzi căută și sfărâmată
În eu și'n tu.

Cine e rău, cine e bun,
Când fiecare plânge stingher? (op. cit. pag. 59)

Fiind un principiu de limită, androginia explică deopotrivă și ceea ce realizează iubirea și ceea ce nu realizează. În accepția sa pozitivă, androginia realizează unificarea dintre eu și tu, iar în accepție negativă justifică un rost al răului, care pare a fi acela de a proveca dorința binelui. Ori, în gândirea tradițională, binele este cauza unică a creației. În condiția noastră omenească, orice creație o fundam pe un bine relativ, pe un „mai bine”. Prin caracterul ei de necontenită trecere de la unitate la dualitate, androginia este totema acestui „mai bine” al destinului uman. Dincolo de „mai bine”, androginia este sfîntenie, dar un văzut că libertatea este proferată oricărui absolutism.

CONSTANTIN FANTANERU

A apărut în vitrinele librăriilor
MUNTELE TĂCERII
de
PAUL CERNESCU

un roman de mare acțiune, unde soartă a două copile ce vor deveni una soție cealaltă amantă — aduce dealungul paginilor un farmec trist de poezie.

Correspondența noastră

MI-E GÂNDUL...

Nebunelor clipe, ce rād de sobolul
Ce-mi roade în taină și floarea albastră
din gându-mi...
Și golul din mine e greu și e plumb și e ghiață...

ION CHEREJI

PLECARE

Hai, suflete!
Undeva tot o s'ajungem.
Nu-i nevoie numaidecât de lună și stele,
Opincile vrăstii cu noaptea le-om sterge!

Diminețile întârziate pe schele,
fluerile uitate pe meleaguri,
ne-or pleca la picioare steaguri
și ne-or umple gurguietele visului de ogoare.
Pentru popasuri ne ajunge merinde:
faguri și poame de plân.
Și în ochi mi-au mai rămas privirile,
mânji jerbuiți pentru zări

Hai, suflete!

Nu te uita că mă doare o față,
Zilele și mărele,
au să fie și ele cu soare, odată și odată.

TATA

Tata și-a ucis stelele lui din gând
pentru feciori și fete de aur.
Brațele lui le-a băfătorit săngerând
pentru inimile acestea sperioase, de graur.

— Mie, străinul de țărna pufoasă,

mi-a dărui zestrea fluerului lui,
surorilor inimă caldă și frumoasă
iar fraților brazda caldă și neagră, burju.

Azi e sârac cu un vis împlinit.

Suie în gând luminșuri de stâni,
drumurile, zilele le strânge tihnit
pentru vesteră ce-o gătuie 'n mâni.

NECULAI V. COBAN

MI-E GÂNDUL...

Mi-e gândul încheștat
din soare și din noapte...

M'am ridicat din huma întinată
de al păcatului sărut
și răvășită
de urmele odraslelor ce-au supt trăire
din vieța ei.

Mi-am îndreptat
săgețile țâșnite din pupila
spre scutul cerului ce ascundea
plămada de lumină
în care ochiul mîinii
s'ar fi dorit hoinar.

M'am aninat de umbra unei raze
din înalt
dar aripile gândului
nu i-au putut purta povara
și au căzut
mai înainte de-a mă fi 'nfruptat
din mărun de lumină.

Chin glie am așteptat glasul
chemării
dar n'a ajuns până la mine.

Cu sufletul înăbușit de neguri
m'am aplecat spre ei,
solia lăutului
m'a ocotit
și n'a vrut să-mi asculte plânsul.
De-atuncea am rămas
un alungat ce-a pângărit
înaltul
și-un fiu rătăcitor
pe care nimeni nu-l mai recunoaște.

...Un răstignit pe'crucișarea
dintre umbră și lumină.
Prieten al amurgurilor largi
mi-e gândul o reptilă blestemată:
un cerșetor de cer
și-un izgonit al humii.

OANA IOAN
cl. VIII-a lic. Alba Iulia

LINIȘTE

Auzi cum crește grăul sub zăpadă,
Cum ghioceii clopotele 'și sună,
Și soarele albit abia adună
Făclii să'nvie basmele-afilite?

Se duce un soșnet moale de mătășă
Și-o umbră înec sporește lângă tine
E lîneretea ce-atora o treci
Și ceturile toamnei care vine.

Auzi cum anii se desfac din veșnicie,
Cum cad cu sgomot greu de fructe coapte,
Și orele mor grave pe cadran?
Te jese noaptea în sunbele ei șoapte?
Și nu mai poți pleca din an în an.

EMIL GAVRILIU

SEARA DE PRIMĂVARĂ

Miroase aerul verde și a floare
Și 'n prund de-aur cad lacrimi mici
de fluer

În cupa văii; stâne, focuri, șuer.
Pe piepturi arse: buze de răcoare.

Aici pe deal e-o liniște târzie,
Depart'e-n zare înfloresc lumini.
Văzuihu, e sonor. O ciocărie:
Săgeată 'n cerul presărat cu crini,
Și altceva nimic. Doar vântul ce-a pornit
la fugă

Și sufletul ce mi s'anină'n gene
Pe când departe-o cumpănă 'ngenunche
pentru rugă

MATEI BĂTRĂNU

PUDOARE

Razele lunii jucăuse,
s'au încurcat în vârful pomilor
cu bani de aur.

Și cerul de cenuse,
și-a desvelit cărbunii-aprînși
din spuză.

Și ca o muză 'nceput
să cânte o pasăre
în noapte;
Poetilor cu fruntea lată...

și luminată de scântelirea razelor pătimașe...

Noaptea a schimbat
altă cămășe.
A rămas goală
și s'a rușinat
A plecat
apoi cu mâinile în fața
de teamă
să n'o vadă „dimineața”...

15 Martie 1940

FĂNEL DUMITRESCU

O STEA

Mirări clipind, pe zări nedumerite,
S'apleacă ostentă s'apune;
Un gând, topit în bob de rugăciune,
atârna greu de genele-i smerite.

Slujind, umil și gol, nimicniciei,
Un găngav clopot a porit-o'n lume
Ducând fiorul tăinei fără mune
Să-l spulbere răsocoarea veșniciei.

Cu ochi mari, ai vești destrămate,
Rămân în urma ei, jinduitoare,
Frânturile luminii, fărâmate...

La nepăsarea tinei ce nu moare
Întornă-se deapănuri, sbuciumate,
Curmându-si pribegia, om și soare...

TON DORU

DUPĂ PLOAIE

O zi rătăcită pe-o vreme păgână
prin ruini de povești răcolite,
zările subjugate de unduri mucezite
plâng spasmotic la jghiab cădelnițat de furtună.

Aleargă 'n chindie prin tremurări sterpe
un cal
prin urmele de copite licărese încușgări
de cer;

așteaptă 'n buba pădurii cu gându-l de fier
namila — curcubet, s'apuce podul la mal.
În crepuscul răsăr bătrânele tipit după melci
trec panșile de picuri în stih de dambură,

din coaja pământului printre buruieni cu zăbavă
sfidează 'nnoptarea — sfîntul trezit
în svăcniri de ciuperci.

Șimon Cercăneanu

Ultima casă a Poetului

de ALEXANDRU MARCU

La Arquà aveau să se adune toate drumurile de neobosit călător în viața ale lui Francesco Petrarca. Să colinde multe asemenea drumuri îl meniseră împrejurările nașterii cu aproape șaptesprezece ani în urmă, la Arezzo, în marginea de jos ale Toscanei. Acel prim refugiu al unor Florentini prizoniți de urgia luptelor civile, fusese predestinat să ajungă astfel punctul de plecare, întâmplător, al existenței unuia din cei mai mari poeți ai lumii.

Nașterea în prăbie însemnase pentru Petrarca deprinderea inițială cu răcirea din loc în loc. Iar prima copilărie petrecută la țară, în Toscana, la Incisa, între holdele, măslinii și smochinii vici părintești, însemnase pentru el indemnul de a-și dori mereu apoi o casă la țară, cu o bucată de pământ în preajmă, ca la Vauluse în Provența, ca la Selvapiana mai târziu, sau ca aici, la Arquà, acum.

Între un popas de asemenea reculegere și altul, câtă neliniște însă și câte drumuri au întretăiat existența acestui om!

După cea dintâi copilărie petrecută în Patrie, între Incisa, Pisa și Genova, iată-l cu părinții Avignon, unde tatăl său izbutise să-și găsească o indeletnicie pe lângă Curtea papală, ca însăși, în prăbie pe atunci. Apoi iată-l într-un sat în apropiere, la Carpentras, pentru prima oară între apele, măslinii și holdele albe de soare ale Provenței. Se doborâse apoi pentru o vreme la Bologna, iarăși în Italia deci, pentru ca pe urmă să se întoarcă la Avignon. După câțiva ani luase drumul mai depărtat al Romei, de unde se întorsese în Provența, spre a cunoaște iarăși clipe de adevărată reconfortare sufletească între stâncile și torențele dela Vauluse, unde a simțit, a gândit și a compus unele din cele mai frumoase poezii de iubire din câte a exprimat vreodată simțirea omenească. Apoi, s'a pornit din nou pe căile altor neliniști. A urcat culmea muntelui Ventoux, ca să fie, atunci întâia oară, dus de Sfântul Augustin, mai aproape de Dumnezeu. A urcat treptele mai ușoare ale triumfului de pe Capitoliul Romei dus de Cavalerii și Cardinali, investimântat în purpura unui Suveran angevin care-l investise cu splendoarea acelei mantii la Curtea sa din Napoli, unde Poetul se dusesse anume.

Pe urmă își făcuse apariția din ce în ce mai des și mai statornic pe la Curțile din Nordul Italiei, drept oaspete foarte admirat și binevenit totdeauna. Deși în anii deplină maturități și în apogeul celebrității, acuma Poetul se pornise totuși pe alte drumuri mai lungi. Se întorsese de cel puțin două ori în Provența, fie spre a se include iar în romanticoasă singurătate dela Vauluse, fie ca să ducă ofranda durerii la mormântul abia închis al Madonnei Laura, moartă în împrejurări atât de tragice (aceleși care au determinat *Decameroul*), în anii aceia. Pe urmă a fost iar la Napoli, la Parma, sau la Roma cu prilejul celebrării Anului Sfânt din 1350. S'a întors la Padova și s'a refugiat iar în Provența. Dar se statornicise între timp în împrejurimile Milanului, bucurându-se acolo aproape opt ani de încrederea admirativă a unui stăpân ca Visconti. Și se aventurase până în Boemia, în Germania sau în Franța de Nord, uneori cu misiuni diplomatice; până când s'a regăsit iarăși la țară, întâmplător, aici, la Arquà, pentru prima oară în 1369 (avea pe atunci 65 de ani), în rustica pace a unor locuri menite să-i adormă în sfârșit toate neliniștile și să-i readucă în suflet, cu sinceritatea de totdeauna, încântarea pentru natură.

Ființa pământescă a Laurei se transfigurase de mult în cea mai înduioșătoare amintire. Reputația de mare învățat și neîntrecut maestru întru cunoașterea Antichității, i-ar fi dat Poetului ori ce drept la cea mai calmă așteptare a clipelor din urmă. Totuși, după ce luase hotărârea de a se retrage în aceste locuri, pe care singur le crezuse cel din urmă refugiu al său pe pământ, neastâmpărul sufletesc îl luase din nou în stăpânire.

Nu și-a adus la Arquà nici cărțile, pe care le adunase totuși în decursul vieții sale de pretutindeni, cu cheltueli mari, cu osteneți și străduințe de adevărat bibliofil precursor al apropiații Renașterii. Nu mai avea deci acum la îndemână nici un pretext de îndoielă filozofică, nici un motiv de revenire la crizele sufletești, pe care le cunoscuse în tot felul, literar și spiritual, până atunci. De câțiva ani își dăruise într-adevăr aproape toate cărțile celor din Veneția, în schimbul palatului pe care i-l pusese la dispoziție pe Riva degli Schiavoni, în partea cea mai liniștită a Lagunei mari, nu departe de grădinile dinspre Lido.

Lui nu-i plăcuse totuși acea locuință încăpătoare. Răvniște la o casă de țară, pe care să și-o facă iarăși el.

Și s'a retras aici, sub Colinele Euganece, între Padova și Ferrara.

Dar nestăpânirea l-a cuprins iarăși, chiar și aici, chiar și atunci. Căci la Arquà n'a stat aproape de loc fără întrerupere, fie chiar în anii din preajma morții.

Se gândea, într-adevăr, să primească invitația unui prieten de-a merge la Napoli, unde i se oferea ospitalitatea acelei Curți. Se gândea, asemenea, să primească o altă invitație la Fel, pusă la cale de Florentini. Și s'a pornit chiar la drum, spre Roma, ca să-l vadă pe Papa reîntronat în Scaunul Sfântului Petru, după anii captivității dela Avignon. Pe drum, abia plecat, i se făcuse însă atât de rău, încât era aproape să moară. Și s'a întors la Arquà. Întâmplarea nu l-a descurajat totuși. Sufletește se simțea în stare să pornească iar la drum lung și anevoios (călare, prin munți) până la Perugia, spre a-și revedea un prieten. Ba un an mai târziu a trebuit să părăsească de nevoie casa, de frica războiului care tocmai izbucnise în partea locului.

Simțindu-se din ce în ce mai slăbit, bătrânul fusese apoi readus în liniștea acestei case de țară, cea din urmă din multe câte i-a fost dat să locuiască pe pământ. După cum aceea avea să fie cea din urmă călătorie a lui pe drumurile lumii, în așteptarea altei plecări, pe alt drum decât cele atâtea, care se încrucășaseră în existența sa pământescă, dela Arezzo la Arquà.

Biografia lui Petrarca, și printre aceștia unul din cei mai recenți și mai integral informați, L. Tonelli, au distins în existența sa spirituală, după opere, mai multe cicluri. Primul, firește, se caracterizează printr-o criză acută, în care domină conflictul între aspirații și posibilități. Este epoca premergătoare deplină maturității petrecută de Poet mai mult în singurătatea naturii, la Vauluse. Pe lângă celelalte motive de neliniște sufletească se precizase acum acela de caracter literar, provocat de lupta dintre limba „vulgară”, italiană și cea latină, întru aflarea celei mai apte expresii poetice. Atare conflict s'a transpus în activitatea literară a Poetului prin poeziile sale de iubire, scrise în limba italiană și care alcătuiesc culegera cunoscută sub denumirea de *Canzonier*; dar și prin marea ambiție a carierei sale de literat, adică prin poema epică *Africa*, scrisă în limba latină și încredințată de el posterității ca adevăratul titlu de glorie al neîncetelor sale preocupări de artă.

Un al doilea ciclu, deschis odată cu revenirea sa tot mai frecventă în Italia, s'ar putea caracteriza prin continuarea acestei crize sufletești, dar și prin complicarea ei cu o foarte sinceră experiență mistică, denotată de încercări filozofice (în proză latină), ca aceea cunoscută sub denumirea de *Secretum* sau *Despre nevoia de a disprețui tot ceea ce este pământesc*.

A urmat însă răstimpul resemnărilor, între 50—60 de ani, în numele căruia vorbesc alte opere pseudo-filozofice, de un vădit caracter moralizator (precum ar fi *De remediis utriusque fortunae*, adică indicații pentru muritori, atât în împrejurările fericite ale existenței lor pe pământ, cât și în cele nefericite); dar vorbește în același sens încercarea poetică a lui Petrarca, de data aceasta iarăși în limba italiană vulgară, cunoscută sub denumirea de *Trionfi*, în care încearcă să retacă experiența mistică și etică a înaintașului său Dante, cu rezultate literare mai nemulțumitoare totuși.

Adevăratul echilibru sufletec, care să nu denote nici măcar resemnarea, nu i-a fost dat lui Petrarca să-l trăiască însă decât foarte târziu, între 60 și 70 de ani, adică tocmai în această epocă premergătoare sau corespunzătoare anilor dela Veneția și Arquà.

Întâmplările vieții sale din acești ani, erau menite să mențină un atare echilibru, deoarece aproape fiecare decepție i-a fost compensată de o mulțumire. Il înconjură unanimă admirația Suveranilor Italiei și a prietenilor. Dintre aceștia, Giovanni Boccaccio se arătase cel mai afectuos. Venise în vara anului 1365 să petreacă trei luni ca oaspete al său la Veneția, folosind prilejul spre a pune la cale cu Petrarca una din cele mai serioase întreprinderi literare din câte îi preocupaseră pe amândoi în acei ani, adică apropierea directă de opera lui Homer. Superioritatea lui Boccaccio din acest punct de vedere putea rămâne un motiv de acuză învidie din partea lui Petrarca. Căci povestitorul florentin încercase să-l traducă pe Homer în limba italiană și avusesse buna inspirație să-l facă în acest scop acasă la el, la Florența, pe greul Leonzio Pilato, chiar dacă acesta, necunosător al limbii italiene și latine, nu-l putuse ajuta în atare încercare prea mult și nu perfecționase decât foarte vag cunoștințele florentinului în sensul marilor sale veleități de elenist.

mai mult pe adevăratul cult al literaturii grecești decât cunoaște literatura greacă, fie chiar în necunoștința sa de grecește, nu putea fi decât satisfăcută de atențiile repetate ale celui-lalt, care, i-a trimes mai târziu o traducere în latinește a *Iliadei*, sau a căutat să-l pună în legătură cu Leonzio Pilato.

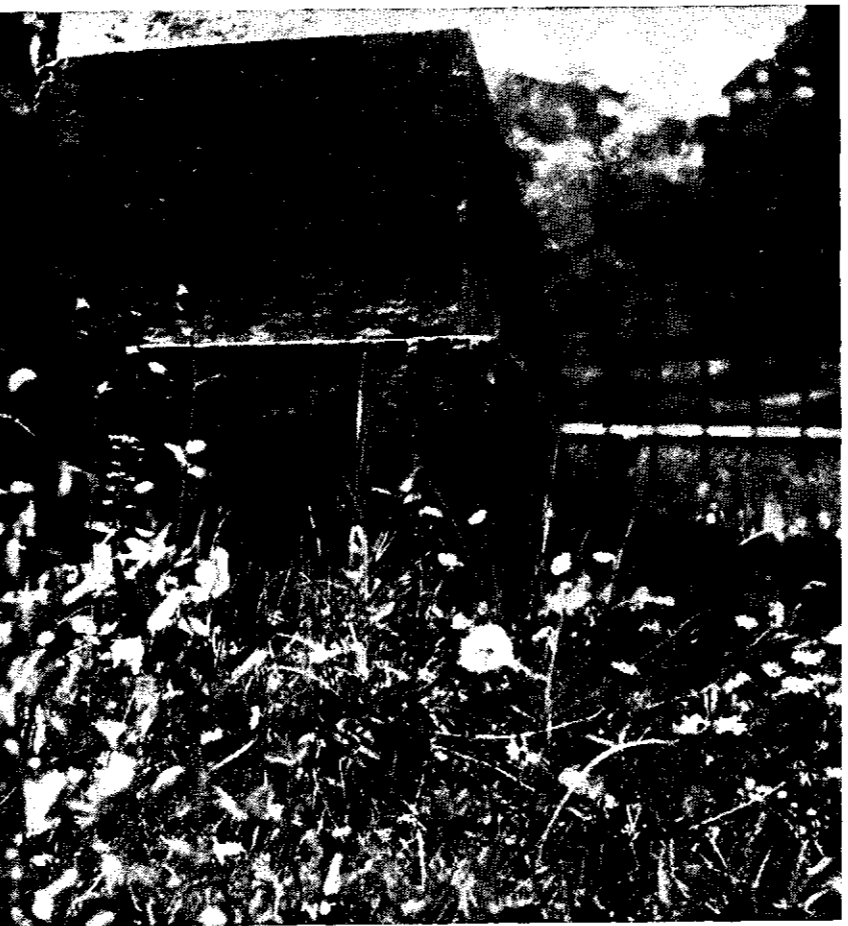
Iubit de prieteni, așa dar; venerat de confracții întru literatură, Petrarca era nu mai puțin înconjurat de stima tuturor Suveranilor, dela Dogele Veneției, la Papa sau la Imperatul Germaniei, cuvântul său fiind totdeauna ascultat, ca al unui sfenic de mare încredere.

În ultimii ani ai vieții, Poetul s'a dat cu răvnă și atență răbdare griji de revizuire definitivă și orânduire cât mai organică a întregii sale opere. În această grijă putem surprinde odată mai mult și mentalitatea de adevărat Clasic a acestui poet, cu care, formal, tocmai prin această mentalitate comună, poate fi înrudit Dante.

După ce dăduse formă definitivă poeziilor sale cuprinse în *Canzonier* (1366), determinându-i astfel acea desfășurare ciclică („în vita ed in morte di Madonna Laura”), care perfecționează poezia trubadurilor provențale și îi asigură totodată acestei culegeri unitatea de concepție, în afara fragmentarismului inspirațiilor întâmplătoare (iar din acest punct de vedere *Canzonierul* lui Petrarca repetă cazul *Vieții Noi* a lui Dante), Poetul a a căutat să fixeze în formă definitivă vastul său *Epistolar*, destinat răspândirii în forme voit literare, deși fondul autobiografic sau intenția de confesiune rămân.

Mult mai expresive pentru a determina starea sa sufletească din acești ani și pentru a fixa definitiv configurația personalității sale morale, i se par însă amintitului biograf alte trei scrieri latinești, atribuite acestei ultime perioade.

Una din ele se intitulează, atât de expresiv „despre ignoranța sa proprie și a multor altora”. Scrierea oferă dovada cea mai impresionantă a religiozității lui Petrarca, în cea mai autentică formă catolică. În afara pretextului polemic care provocase o atare scriere (și anume: atitudinea puțin reverențioasă a unor tineri

prieteni din Veneția, adepți ai convingerilor prea „moderniste” în materie de filozofie) se impun atenției noastre dintr'însa unele conțesțiuni ale bătrânului Poet. Așa este desigur aceea cu privire la incapacitatea unui muritor ca el de a-L cunoaște pe Dumnezeu, rămânându-i în schimb, larg deschisă, posibilitatea de a-L iubi cu ardoare („...Iutius est voluntati bone ac pie quam capaci et claro intellectui operam dare... Nam et cognosci ad plenum Deus in hac vita nullo potest modo, amari autem potest pie atque ardentur”).

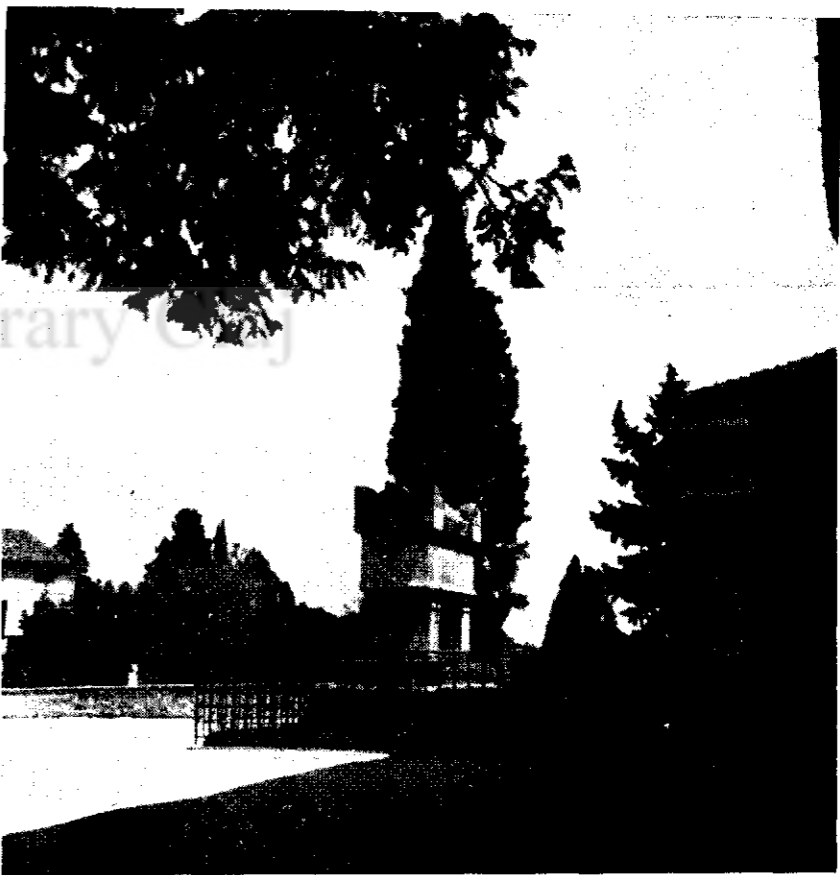
Se notează pe de altă parte că lupta dintre Aristotel și Platon cunoaște în felul acesta primele ei începuturi, sub atari auspicii, în așteptarea marelui impacări dela Florența, pe care avea să o pună la cale noua cugetare a Renașterii, prin norocoasă întâmplare dintre Neo-platonismul bizantin, eclecticismul unui Marsilio Ficino și mecenatismul lui Cosimo.

Petrarca, s'a observat, rămânând un admirator al lui Platon, atât bine înțeles, cât îi putea fi lui cu puțință atunci, a înțeles în primul rând să facă profesiune de bun și adevărat Creștin. Lucrul se poate înțelege ca foarte însemnat pentru persistența religiozității în intelectualitatea italiană din apropiata apariție a Renașterii, fiind vorba totuși de unul din cei mai luminați premergători ai acesteia și de cel mai evoluat moment al existenței sale spirituale. Căci pentru un asemenea om, credința în Dumnezeu este încă cea mai înaltă și sigură și fericită dintre toate științele lumii („altissima et certissima et postremo felicissima scientiarum omnium”), în afară de Credința neașteptându-i pe om decât eroarea și prăbușirea.

Unor atari convingeri filozofice, de profundă adâncire în evlavia medievală, le corespunde o atitudine etică tot așa de cuminte și de conformă cu idealul marilor „înțelepți” ai vremilor unui Dante. Căci orgoliul lui Petrarca nu se reduce acum decât la reputația de „om bun”, „de treabă” și cu frica lui Dumnezeu („virum bonum” asemeni), după ce trăise în viața experiența unor cugetători antici ca Aristotel, Platon și Cicero. În deosebi.

Figura bătrânului Poet italian se autolează astfel de nimbul înțelepciunii. Insondabilul mister al Divinității se înalță astfel în preajmă-i. Suprema lui convingere în felul de a se purta cu semenii, se statornicește în înțelepciunea de a-i înțelege, de a-i ierta și de a-i iubi, bucuria vieții fiindu-i astfel asigurată prin cultul prieteniei. Mai presus de atare bucurie îl aștepta însă pe om aceea de-a putea crede în Dumnezeu. Căci în asemenea credință va descoperi el marca științei a tuturor Științelor de pe pământ.

La 67 de ani, după ce străbătuse cu mintea atâtea și atâtea scrieri, de ale celor vechi și de ale filozofilor Creștinătății; după ce însuși îmbogățise literatura timpurilor cu atâtea scrieri proprii, omul acesta ajungea în sfârșit la constatarea că „ignoranta inocentă” este de preferat „științei păcătoase” și că un om fără

știință de carte poate fi mai presus decât o atare știință de carte, în afară de omie și de om („virum sine literis”, prin opoziție cu „litteras sine viro”).

Un alt libel compus de Petrarca în acești ani din urmă, ne dovedește apoi convingerile sale politice, legate de soarta Romei și de renascuta-i admirație pentru acest centru ideal al Romanității italiice. Roma este într-adevăr pentru el „adevărată capitală a lumii, regina tuturor orașelor lumii, scaunul Imperiului, cetatea credinței catolice, izvorul tuturor exemplorilor memorabile” („Vero mundi caput, urbium regina, sedes imperii, arx fidei catholicae, fons omnium memorabilium exemplorum”). Iar fama Romei „non prius... quam totius orbis fama decrescet sive deficiet”.

Făcând o atare mărturisire de credință în destinele Romei, Poetul înțelegea totuși să-și păstreze integrală libertatea politică și morală. Cetățean al lumii lui Dumnezeu și recunoscându-l numai pe el drept Stăpân mare și singur, el revendica în felul acesta drepturile absolutei sale independente morale („melior pars mei vel est libera”). Faptul îl înfrăiea spiritual cu Dante, a cărui desprindere din orice prejudecăți menite să înlănțuie atare independență, apare totuși exasperant de dramatică; dar și cu individualismul Renașterii, care va deveni în curând centrul însuși al regăsirii sufletului omenească pe linia unor noi și ideale convingeri.

În ultimele scrieri ale acestui poet-filozof, Critica italiană a identificat astfel trei idealuri supreme, în legătură cu Credința în Divinitate, cu credința în destinele unei noi Patrii, simbolizată de Roma; și, în fine, cu credința în posibilitățile proprii Conștiinței de om moral, deplin liber.

Atari convingeri ideale formaseră nu de mult pietrele de temelie ale edificiului spiritual și literar, pe care s'a înălțat personalitatea și opera altui Italian ilustru din vremea aceea; adică personalitatea și opera lui Dante. În cazul lui Petrarca însă, Credința în Dumnezeu nu mai este un simbol; ea își păstrează valoarea absolută de entitate în sine. Patria, de asemenea, nu mai este Florența comunală, cu nepotolita ei războire între Guelfi și Ghibellini; ci Roma, Imperiul ei ideal, ale cărei limite s'ar putea confunda cu însăși marginele lumii. În același timp, cazul de conștiință pe care și-l pune și-l rezolvă aparent identic, nu-l va duce pe acest poet la liniștea sufletească de pe înălțimile unui Empireu de lumină și mistică bucurie, cu osânda trecerii prin Infern, sau a rămănerii pe Muntele Ispășirii. Petrarca este omul care a știut să rezolve criza sufletească printru el și pentru restul celorlalți semeni. Mai puțin poetic deci, dar mai valabil omenească. Dante prezentând o formulă mai sever medievală și mai ortodox creștină, se singularizează până la egoism în beatitudinea salvării finale, osândind întregul rest al lumii muritoare la permanentizarea în starea ei de inferioritate morală.

(Va urma)

ELOGIUL CĂRȚII

Cronici germane

de ȘTEFAN BACIU

Să ne îngăduie lectorii aceste divagații în cadrul obicinutei noastre cronici, și cu această îngăduință, să caute să treacă puțin dincolo de sensul literar tipărit, în câmpul cel fără de margini al gândului și al ideii.

Niciodată n'am simțit mai mult ca astăzi, teribilul hotar care desparte acest domeniu al ideii, de realitatea brutală și niciodată nu ne-am dat seama mai bine, de paradoxala și subtila misiune a scriitorului. A face elogiul cărții, în zilele acestea întunecate, când tunul, tankul și mitraliera seamănă moartea în alătea colțuri ale lumii, poate să pară multora ca o hazardată și inutilă efortare, care nu-și mai poate afla vre-un rost în asprele văltoari ale vremii. Și cu toate acestea, noi ne încăpățânăm să credem în carte și în făuritorii ei, ca în niște remedii pentru greul moribund care sapă o lume întregă. Bucure-se cei ce cred împreună cu noi!

Cartea germană, a fost pentru noi o realitate, încă din primii ani în care am simțit

dragostea pentru literatură, așa că plodoarea noastră își trage, în bună parte, rădăcinile din viață, din contactul imediat pe care l-am avut cu spiritualitatea germană, cu ajutorul literar tipărit. Iată de ce gândul se îndreaptă acum cu o vie recunoștință spre biblioteca părinților mei, spre rafturile în care o poetică și reală înțelegere m'a căluzit ani de zile, desvoltându-mi un gust și o pasiune, pe care cu greu o pot sdruncina evenimentele și oamenii. Fie că mă gândesc la întâile versuri nemțești pe care le-am citit — o cărtușie de Max Dauthendey — fie că îmi aduc aminte de paginile revistei „Die neue Rundschau” sau „Die Auslese”, cartea germană este pentru mine o noțiune cu caracter de perenitate, una din cele mai înalte trepte din conceptul de carte.

Literatura germană este atât de bogată, în de cursul celor câteva secole, încât a putut să-și câștige un caracter de independență, trăind izolată de politică și de lupte; în

mintea fiecăruia om care cunoaște cât de cât această literatură, nici urile și nici adversitățile ideologice n'o vor mai putea deforma. Căci dacă e greu să miști munții din loc, e tot atât de greu să refaci un lucru pe care alții au avut grija să-l facă. Scriind această însemnare, îmi dau seama că am luncat uneori în mod cu totul involuntar pe-un teren subiectiv, lucru de care m'am ferit întotdeauna în cadrul acestei cronici, pe care am plănuit-o obiectiv și informativ. Devierea de astăzi îmi va fi iertată, dacă voi mărturisii că rândurile de față izvorăsc dintr-o dragoste, care vine de dincolo de tot ce e pieritoare și putredă pasune momentană.

În așezarea omenească, următoarea acestui colosal timp în care trăim, spiritul și cartea ar trebui să ocupe locuri de frunte. Fiecare popor va trebui să fie judecat și prin prisma acestei realități, poate mai importantă decât multe altele, și temelile lumii de mâine, oricum și oricare ar fi ele, vor trebui să fie grătore și trainice pilde de civilizație. Fără să avem pretenția că preconizăm o „Cetate a soarelui” sau o „Utopie”, asemeni călugărilor din acele luminoase ev medii, noi scriem aici pentru eternul spirit al dreptății și al culturii, care întotdeauna a fost un element de bază al popoarelor tari și vestite.

Comentariile noastre, lauda pe care o adresăm culturii germane, vor fi însă de prisos, când ne vom gândi că scriem despre o literatură care a dat lumii spiritul generos al unui Goethe, filosofia unui Kant, care vorbea de-o „pace eternă”, sau poezia monumentală a unui Stefan George. Dar apoi mai e Rainer Maria Rilke, Schopenhauer, Nietzsche, Eichendorff, Novalis, Schlegel, Hoffmann, Hölderlin sau Thomas Mann, atâția geniali și nemuritori făuritori de gând, luți numai la voia întâmplării, din marile patrimoniuri ale acestei culturi. Oare și-acum credința noastră mărturisită la începutul acestor rânduri, pare hazardată și nejustificată? Toată această superbă bogăție, palpită și se perpetuează prin miraculoasele pagini ale cărților tipărite; duhul acesta a trecut mări și țări, duhul acesta deslegat de contingentele vremii a devenit o realitate și un bun pe care îl iubesc și-l admiră o lume întreagă, dincolo de durerosele și îndurerătoarele sbateri. Iată că a trecut și destul de multă vreme, de când am prins și noi condeul, scriind articole întregi, spre lauda și tălmăcirea acestei cărți. Și chiar dacă recunoașterile și satisfacțiile trudei noastre au fost rare și mărunte, mulțumiți suntem că ne-am făcut și ne facem datoria, punând și comentând cărți pe care prea puțini oameni dela noi le cunosc și le înțeleg.

Oricum, noi nu vom conțea să credem. Vom crede întotdeauna în carte, oricum ar fi ea, în cartea de poezie și în cartea de artă, în paginile care cuprind povestiri și istorii, întâmplări și oameni, sbuciumi și tragedii, gânduri adânci sau aduceri aminte, numai în cărțile strălucite și ale răului, în acelea nu vom putea crede, pentru că ele s'au îndepărtat dela marele rost al Cărții de Căpătâi, al celei dintâi dintre toate...

Fiindcă orice carte, trebuie să fie în ultima analiză o Biblie!

N. DARASCU Veneția

Cronica plastică

EXPOZIȚIA PICTORULUI GHEORGHE LAZAR (Sala Comedia) PICTORUL NICOLAE BRANA LA CLUJ

Expoziția de aquarelă și ulei din sala Comedia a d-lui Gh. Lazăr, ne prezintă un exersat mânuitor al liniei, al conturului, — al desenului adică. Fie că cercetăm nudurile expuse, fie că urmărim arta peisagistică a artistului, fie că ne oprim la „florile” sau „naturile moarte” aflate în sală, detașăm net atenția de care, dealungul execuției tablourilor, s'a bucurat „linia” din partea d-lui Gh. Lazăr.

La completa realizare a artistului, a contribuit desigur și coloristica, asupra căreia ne-am oprit atenți, pentru că socotim că ei i se datorește, în mare parte bucăți perfecte ca, de pildă, nudul (No. 1) văzut din spate, care este una din piesele de rezistență ale artistului; după cum ne-a cucerit uleiul lucrat „în cuțit” aflat sub nr. 14 și intitulat „Cap de studiu”. Subliniem apoi nuanțarea „pe gamă” a florilor expuse, din care se relevă, prin coloristică, poate și prin decor, cele două tablouri cu „Betuniu” (14 și 25), după cum vom să relevăm peisagiile expuse: cele dela „Lugano” — în special minunatul „amurg” (10) — sau „Laoul Zurich”, pe cât de monocrom în prim plan, pe atât de desăvârșit în „fundalurile” de o măreție greu de obținut, — totuși perfect obținută. Mai remarcăm „Interiorul” în roșu (22) în care coordonarea artistică a unui șeval, a unei mese rotunde, a unor flori roșii în vază, cu divanul accentuat de o perină albastră, totul pe un fond roșu, — dă măsura posibilităților estetice ale artistului realizator. Ne mai mărturisim admirația pentru cele câteva tablouri intitulate „Dansatoare” (43, 13, 36 și 66), pline de suplețe în linie, diafanitate în cromatică, totul de o reușită prospețime în atitudine.

După succesul obținut cu ultima

d-sale expoziție în Capitală (sala Ministerului Propogandei), tânărul pictor s'ibian Nicolae Brana a trecut munții, expunând, la Cluj, un impresionant număr de tablouri: uleiuri și alb-negru.

Și la Cluj, pe lângă câteva frumoase tablouri în ulei, d. Nicolae Brana a prezentat o serie de minunate gravuri

GH LAZAR Cap de studiu Sala „Comedia”

pe sticlă (alb și negru), mai toate luate din mediul rural al Țării, mediu din care artistul s'a ridicat și de care este atașat structural. Expoziția se bucură de o aleasă primire din partea publicului iubitor de artă și chiar din partea oficialității, confirmând, prin această primire, buna impresie ce d. Nicolae Brana a lăsat cu prilejul expozițiilor anterioare din București, Sibiu și Cluj.

INTERIM

Simple note

Dreptul la moarte

Niciodată parcă, mai mult ca în zilele acestea, când sute de mii de tineri înfrunță focul infernal al morții pe câmpurile și în re-dutele Europei, nu s'a pus mai cu insistență problema atitudinii omului în fața acestei mari necunoscuțe care este moartea. Facem afirmația de mai sus, fără a uita că înaintea tineretului de azi, istoria omenirii numără sute de veacuri, cu mii de războaie și cu sute de milioane de tineri uciși în lupte; dar o facem cu credința adâncă, pe care fiecare zi istoria n'a cunoscut un tineret căruia ideea războiului să-i repugne, în măsura în care se petrece acest lucru în zilele noastre. Și aceasta nu din lașitate, nu din lipsă de bărbăție; generații nerăzboinice — prin decadența lor morală — istoria a cunoscut, dar generații conștiente de misiunea lor națională, gata de luptă, însă hotărâte să-și afirme vitalitatea creatoare în domeniul de muncă, nu de distrugere, iată nota nouă pe care generațiile de tineri o imprimă istoriei contemporane.

Și totuși tineretul acesta nerăzboinic a arătat că știe să moară, atunci când destinul a trecut peste voința lui; împrejurările — ce ironie imensă, aceste „imprejurări” — au făcut ca primul tineret nerăzboinic să fie pus la lupte nu contra unor adversari egali, ci contra unor mașini imense, din fier; pusă adică nu să lupte, ci să moară. Resemnarea, tăcerea bărbată cu care acest tineret a așteptat moartea și o așteaptă încă, nepunincios să se bată cu cetățile de foc, dau întreaga măsură a unui eroism fără pereche.

Dar tocmai acest sacrificiu conștient al unui tineret care a crezut un moment în misiunea sa creatoare de noui valori, vine să dea morții un înțeles nou; vine să răstoarne toate vechile credințe și să imobilizeze acest fenomen altminteri banal și plictisitor al morții în așa măsură, încât să aștepte de pretutindeni un protest imens. Nu contra morții în sine, — ceace ar fi ridicol și burlesc. Ci contra dreptului tuturor oamenilor de a muri.

Lângă eroismul acesta tăcut, lângă miile de cadavre care reprezintă tot atâtea conștiințe care au trecut peste convingerea inutilității gestului lor, în credința și cu mulțumirea unei datorii împlinite, cât de revoltătoare par alte morți. Cum pot să profaneze unele gesturi sfinte ale morții!

Iată lângă cohortele acestea de soldați necunoscuți, morți pentru că nu puteau trăi în afara unor realități sufletești care se suprapuneau comandamentelor patriei lor, un grup de tineri, și un grup de femei în momentul de demență, ci cu calculul și pregătirile pe care le face oarecărui burghez cumsecade, înainte de a pleca „în volaj” de vară. Iși plătește datoriile, anulul mortuar în care răposatul își anunță cu durere moartea, își plătește pomana, prețul, dricul, cheamă cioclul și lasă o scrisoare dezolată pentru gazete, cu fotografia respectivă.

Ce macabră carte poștală ilustrată! Și ce goliciune sufletească în dosul oulorilor roz ale ilustratei!

Dar, nimeni nu poate fi învățat să moară. Și nimeni nu te poate obliga la decența și resemnarea, care dau aureola de sfințenie morții.

Alături de generații întregi de soldați-martiri, trebuie să izbucnească și clownul care, pe nisipul arenei, să imite figurile de artă și moarte ale acrobazilor.

Nu, numai în clipa când oștirile nu mai merg la luptă cu un splendid, năvalnic, dar inconștient „Ura!”, ci pleacă la moarte în șiruri dese, cu o singură mângădere a risipirei vieții lor: aceea de a-și cinsti țara numai în clipa aceeași simț înensă nedreptate ce stă în posibilitatea de a muri, a celor mândoci. Și abia atunci își apare înspăimântătoare perspectiva de a muri alături de oarecare din masa atâtor nechomați. Pentru că, dreptul la moarte trebuie să fie dreptul exclusiv al eroilor, al celor tari; al supraoamenilor care ating limitele sfințeniei, prin atitudinea lor.

COSTIN I. MURGESCU

Un nou academician: Nichifor Crainic

(Urmare din pag. 1-a)

Iată-l, de pildă, în domeniul eseului. Fiind unul dintre creatorii acestuia, autorul admirabilului „Coșbuc, poetul răsesei noastre” a dat prestigiu, amploare și aristocrație ținută eseului românesc.

Tinerii esești de azi nu trebuie să uite ce distorează lui Nichifor Crainic. Vor recunoaște că el a dăruit eseului osatura unei discipline științifice, arhitectonizându-l pe sobrietate, documentare, gândire filosofică și critică.

În ce privește eseul bazat pe concepția estetică și teologică, vom spune că autorul „Nostalgiei Paradisului” a cîntorit un nou sistem de interpretare a artei, o nouă estetică prin care făcînd revelația preziență a Divinității. Prin această serie de sobre eseuri — unde metafizica creștină se îmbină, armonic, cu gândirea geometrică — și prin continuarea atitudinii ortodoxe, în sens estetic, în paginile „Gândirii”, Crainic a făcut mult mai mult pentru aprofundarea valorilor spiritualității ortodoxe, decât a făcut Chateaubriand ca apologet al creștinismului catolic, cel dintâi având, în România, o asemenea atitudine față de științific.

Dar să privim spre însăși lirica lui Crainic. Dincolo de valoarea în sine a lirice sale, peste arta majoră rotunjită în „Șesuri natale” sau în „Țara de peste veac”, se ridică, totdeauna, rolul covârșitor, influența robustă, pe care marile și tulburătoare viziuni din această poezie le-a avut asupra unui șir întreg de poezi, fie dintr-o generație apropiată lui Crainic, fie dintr'alta mult mai tîrnără. Poezia lui Nichifor Crainic trăiește nu numai prin frumuseți și esențe condensate în ea, ci în respirația ei se aude și kargul suflu al unui crez poetic. Dacă prin eseurile sale de disciplină filosofică și teologică, gânditorul Crainic a întemeiat o nouă estetică, prin culegerile sale de versuri, poetul Crainic a dăruit, fără să vrea, o artă poetică. Nu putem vorbi de lirica lui Crainic, reducînd-o exclusiv la adăncirea unei sensibilități proprii și la tehnica personală a expresiei poetice. Ci trebuie să mai vedem în ea o serie de elemente componente și de substanțe, care au devenit surse de inspirație și procedee tehnice pentru un întreg grup de temperamente poetice alimentate, generos, din noule terenuri fertile descoperite de lirica lui Crainic. Într'adevăr, această lirică, reabilitînd estetica peisagială și specificul autohton, compromise de sămănătorism, a deschis un alt orizont luminos prive-

liștii și sensibilității românești, orizont imprumutat și variat folositor, în cadrul tradiționalismului nostru liric, de condeul aitor poezii. A mai adus această lirică o altă interpretare a legăturii cu trecutul, culegînd esențe și simboluri inedite din umbrele străbunilor cari zămbesc din fundul liniștite de isvoare; a mai adus, apoi, în țara românească, pe lîsus și pe Lerui-Ler cari au devenit, prin pana lui Crainic, valori de poezie eternă, și, în același timp, bunuri comune în poezia noastră contemporană.

Prin lirica lui Crainic, s'a inaugurat — în locul unei poezii cu palide teme religioase — poezia creștină de structură ortodoxă, din care s'au ivit noi și nepuizabile teme de creație poetică. Neînșirilor metafizice care agitau, până la el, luxurile poezilor de concepție, Crainic le-a răspuns cu seninătatea împăcărilor și marilor potoliri interioare sub cerurile Dumnezeului creștin. Vom recunoaște, aici, geneza aitor motive lirice exploatare de poezii gândiriști și tradiționaliști.

În literatura română, după Crainic, creator, fără a-și anula personalitatea, s'a străduit să ducă mai departe, spre luminisuri noi și spre virgine posibilități de expresie lirică proprie, marea lecție primită dela poetul „Dărilor pămîntului”: **sănătatea sufletului românesc în poezie.**

Îndreptar pentru noua generație literară, mare prieten al poeziei celor tineri, stimulator al eelanului de creație, dător de robuste directive pe largi planuri spirituale, Nichifor Crainic a mai oferit culturii românești și tineretului lupta lui împotriva anarhismului literar și a tuturor exceselor ce pot compromite o artă. Mulți, foarte mulți, au învățat dela el echilibrul și disciplina spiritului, necesare oricărei creații valabile.

Prin „Gândirea” și prin conducătorul ei, mulți au învățat să identifice capcanele primejdioase care pîndesc dintre mărcinii și crinii scrisului și să le ocolească. Dar cei mai mulți, au învățat, prin Crainic, să simtă românesc în arta lor...

De-acia, socotim că, primindu-l pe Nichifor Crainic în mijlocul ei, Academia Română a cinstit, prin această, nu numai pe marele liric, pe cărturar și gânditor, dar și pe entuziastul și dinamicul animator care a dăruit culturii și spiritualității românești un nou stil, un nou ritm, o nouă energie.

RADU GYR

Cronica ideilor

Lucian Blaga: Diferențialele divine

de MIRCEA MATEESCU

Să prezentăm însă, viziunea metafizică a d-lui Lucian Blaga cu privire la geneza lumii — indiferent de obstacolul prealabil la care ne oprimem în cronica precedentă. Să vedem dacă această viziune privită în întregul ei, nu cumva oferă, în afară de particulare frumuseți de imaginație, cu care ne-a obișnuit d. Blaga — și certe influențe ale unor curente de gândire contemporană.

Marele Anonim este închipuit ca o forță teogonică exclusivă dar care, pentru a salva centralismul existenței, e nevoit să devină, în procesul creației lumii, anti-teogonic. El nu poate să creieze făpturi și lucruri asemenea lui, pentru că aceasta ar conduce la anarhie, astfel am asista la facerea altor mulți Dumnezei, ceace ar năruii marea rânduală și rostul firesc al lumii. Atunci, care este tehnica genezei? Cum și ce va crea Marele Anonim, având în vedere „înaltele rațiuni” de care vorbim? D. Blaga propune modalitatea „diferen-

țialelor”. Dumnezeu nu creiază nici direct nici natuți conforme Siesi. Geneza se face „în răspăr”. Din motive tactice „lumea nu e rezultatul unui firesc proces emanativ, ci suma rezultatelor directe și indirecte ale unor acte generatoare înadins zădărnice, sau denaturate până la nerecunoaștere. Obiectivul actului generator al Marelui Anonim are amploarea complexă a totului divin, dar este obiectiv este totdeauna voit restrâns la un segment absolut simplu sub unghiu structural și minimalizat la extrem sub unghiu substanțial. Un astfel de rezultat poate fi numit: „diferențială divină” (pag. 35). Se imaginează, ca să întrebăm chiar termenii d-lui Blaga, o geneză „à rebours”. Dumnezeu creiază întocmai și astfel cum nu este El. O mare intuiție, așa zice, „politică”, prezidează așa dar la facerea lumii. Marele Anonim, pentru a feri cosmosul de anarhie și pentru a stăpîni orice tendință excentrică lucrează sub povața vechiu-

lui adagiu pe care istoria îl atribue Habsburgilor și defunctei Austro-Ungarii: „divide et impera”. Pentru că să o poată stăpîni, Dumnezeu a creat lumea indirect, prin diferențiale „domesticindu-și” posibilitățile divine până la denaturare. În acest chip „Marelui Anonim nu-i va rămâne decât cea mai limitată dintre posibilități: diferențialele divine, adică de a emite purtători infinitesimali de structuri virtuale absolut simple” (48). D. Blaga ne mai spune că „potențialul” acestor diferențiale „este atât de redus încât se îmbracă la perfecție cu toate intențiile divine” (49). Lumea își treagă apare astfel ca emanațiunea preventivă și denaturată a posibilităților divine, deplin avertizate a nu se reproduce niciodată pe sine. Este ordinea, am numit-o politică — pe care o are în vedere Marele Anonim în actul genezei și care l-a impus prudența necesară de a crea lumea indirect, în făpturi denaturate prin raport la firea Creatorului și minimalizate prin raport la posibilitatea însăși a Marelui Anonim. „Unui proces de jure i se substituie un proces de răspăr” — ni se afirmă.

Am spus însă că visarea metafizică a d-lui Blaga nu ni se pare străină de oarecare influențe ale teoriilor moderne elaborate pe marginea cunoașterii microfizice. Întâlnim astfel termeni care

dau de gândit dacă nu cumva tema metafizică a „Diferențialelor” nu este serios observată de unele rezultate obținute în micro-fizică, adică în studiul empiric al lumii și pe care, d. Blaga, ca un veritabil metafizician, poate să-și fi căzut să nu le ia în seamă, pentru că să nu lege și să nu condiționeze o viziune atât de majoră cum este aceea a cărții d-sale, de destinul minor și precar, care supune perimării orice experiență empirică. Astfel ni se vorbește despre „discontinuitatea fundamentală” a diferențialelor divine, care explică și organizează „discontinuitățile empirice” (v. pag. 51 și urm.). Ideea discontinuității, atât de familiară microfizicii lui Max Planck și lui Hans Heisenberg, ar părea întâmplătoare și în afară de originile pe care i le atribuim noi, dacă ea nu s'ar întâlni, concludent, în continuitatea ideativă care stă la baza lucrării d-lui Blaga, cu ideea „complementarității diferențialelor”, — idee care, involuntar, reamintește complementaritatea „quantelor” de care tot vorbesc experiențele actuale din microfizică. Iată însă o frază care învederează „expressis terminis” că elaborarea temei diferențialelor a avut în vedere, motivat sau nemotivat, concludent sau neconcludent, hazardat sau poate firesc, ideea cuantificării realității, emisă de

Planck, într'altă ordine de preocupări: „Marele Anonim ar fi putut fără îndoială să genereze energia fizică direct și ca un „continuum” de proporții cosmice. Totuși energia fizică a fost generată indirect, sub modul unei infinite discontinuități, sub forma de „quante”, fieștecare quantă prin integrare de „diferențiale” (printre altele, de diferențiale „spațiale”). (pag. 50).

Am voit numai să ne întrebăm dacă nu este prea mare riscul la care se supune un metafizician de înaltă factură, în cazul când lucrează cu elemente actuale și remarcabile sub raportul realității empirice — dar care având a fi întemeiate întotdeauna, metafizic — nu pot, tocmai de aceea, să servească, ele însele, la fundamentarea unor postulate metafizice. Intre rezultatele experienței fizice și postulatele metafizice, trebuie să rămână o diferență de calitate în favoarea celor din urmă, ceace presupune însă în mod imperativ, o bine chibzuită separare a elementelor fizice de supra-elementul meta-fizic.

Ne vom exprima regretul că spațiul nu ne îngăduie să prelungim discuția asupra cărții d-lui Blaga. S'ar putea însă ca să avem prilejul să revenim, pentru a o prezenta atunci pe cât posibil integral, rejudecându-i valoarea, limitele și rostul.

TANGO DE ALBENIZ

de Victor Pavitan

Lento e languido
Molto espressivo
O, grădini din Alcazar!...
Paznicul vost a fugit!...
O, grădini din Alcazar!... Frumoase grădini ca zăpada
lumii și veșnice ca linia dreaptă!... O, plășuri de minune, re-
gate ale subțirilor fără durere!... ași rămas văduvite de paz-
nicul vostru credincios...

Căci a căzut o stea, sau poate numai un sărut, pe clopele
lacului și, la cântul lui, o tufă ghemuită în vultură ca o sul-
tamă, o tufă totată numai aripi și sânge, o tufă — poate inima
universului — a dat la o parte muselina formei și a început
să înnoate prin spiralele visului...

Și acum frumusețea voastră a devenit povară și veșnicia,
chin...

Prea tare, mult prea tare, se cade parfumul mustind din
teascurile cu mirodenii și prea lămurit, mult prea lămurit se
vede curcubeul încheiat din bămele ochilor...

Grădini din Alcazar, paznicul vost a fugit pe fir desăfășurat
din ghemul lumii...

— Cain, frate pizmas, de ce privești în jos?.. Au vicia s'a
zămislit în petec de noroiu?..

Oprește-te o clipă
Profete cu ochi de sticlă
Profete cu mâna de compas
Profete cu dinți de oțel...

Oprește-te o clipă...
Iși trec toate bogățiile.
Iată purpura învățături mele... Iată lacătele puterii... Iată
cheia haremului...

Dar oprește-te o clipă...

O clipă nu sufliă din șofanul înțelepciunii...
— Salome, soro mireaso... Pașii tăi alegară pe gură de
păpăștie și trage dungă de unde pogoară lumea...
— Salome, soro mireaso... Ți-ai amintat în păr un licuriciu
și fosforescența lui a tras pe orizont granița de unde urcă
cerul...

— Salome, soro mireaso... De măi de ani se părgue lumina
în roata stelelor... Salome, soro mireaso, azi tu le-ai cules
cum se culeg sunetele de pe harpă și mi le-ai aruncat ca pe
un pumn de confeti...

— Irod, milostive stăpân, dă-mi cel mai mare bun cu pu-
tință... dă-mi căldul...

Prietenii mei

Prietenii mei, nimeni nu v'a cunoscut,
Toți au răs de voi ca de niște nerozi.
V'ați înmormântat în basme cu Irozi,
Rănilă, voi le-ați căutat, le-ați vrut.

Colindul vostru e-un colind sărac
Pe străzi pe cari locuiesc iubite;
Credeți că vă găsiți în cărțile citite,
L'ați plâns pe Cyrano de Bergerac.

Prietenii mei, n'ați mai suris de mult;
Unde-i chiotul pe care-l svârlești spre cer?
V'a pătruns în suflet, fărîmă de ger,
Ați ascuns sub frunte, din furtuni, tumult.

Știți? Și tâmpla mea e la fel de fierbinte;
Am cântat când nu trebuia să cânt.
In țări de vis am vrut poemul să-l implânt,
Am răfăcit, buimac, printre cuvinte.

Azi, iarăși, merg alături de voi
Iar pași sună cântec straniu 'n noapte.
Cad stelele de sus — castane coapte —
Și drumul ni se-afundă în noroiu.

TRAIAN LALESCU

Intr'o noapte la club

de N. DAVIDESCU

Se întâlniseră toți patru la
club, din întâmplare, și lua-
seră loc împrejurul unei
mese de joc. În aerul încărcat
de fum al salonului pus-
tiu, vast, înalt, se mișca
greoi, nelămurit, ceva supă-
rător. Fiecare simțea, astfel,
imprejurul său, nu atât o ne-
obicinuită prezență cât lipsa,
mai curând, de neresperat a
ei. Pusese ră la început acest
simțământ pe seama faptului
că, întâmplător, clubul era
în seara aceea pustiu și că
nu erau deprinși cu acest lu-
cru. Convoorbirea lor fu-se
din această pricină, o vreme,
foarte șgomotoasă. Băgară de
seamă însă că fiecare cuvânt
eșea silit, șuerător, aspru,
din sfortarea de a vorbi mai
tare ca de obicei, și cobo-
ră tonul.

Era în noaptea anului nou.
Veniseră să petreacă cele câ-
teva ore libere dinaintea re-
velionului la club de unde,
apoi, urma, spre miezul nopții,
să plece fiecare spre ros-
turile lui. Jocul se țara, ast-
fel, indiferent în așteptarea
ceasului de plecare. Pendula
însă părea că merge mai în-
cet ca de obicei, iar tic-tac-
ul ei obositor, potolit și si-
gur, sporea influența tulbu-
rătoare a unei neliniști fără
pricină. Draperiile grele de
postav stacojii, din dreptul
ușilor și al ferestrelor, atâr-
nau în lumina avară a unor
becuri electrice de sticlă ma-
tă, ca niște valuri masive de
sânge închegat. Cerură, cu
impresia că era cald, limo-
nade reci ca să se răcoarească.
Un lacheu în frac, cu mânuși
albe, intră tăcut și solemn și
pușe pe o masă patru pahare
cu limonadă. Cineva, în sfâr-
șit, intrerăpse.

— Chelnerul acesta părea
mai curând un cioclu.
Se priviră atunci în de ei
și observară, fiecare în parte
și pentru sine, că erau cu toți
îmbrăcați la fel, în negru,
ceremonioși și ei, și palizi.
Lucrul acesta nemulțumi pe
fiecare împotriva tuturor.
Urmară, astfel, să joace fără
să se mai uite la limonăzile
cerute, care se încălzeau în
paharele neatinsse.

Fiecare aștepta să plece
cât mai curând, se simțea
însă stânjenit la gândul de a
pleca singur și cel dintâiu, și
se încăpățâna să rămână. A-
mintirea, apoi, a acestui sfâr-
șit de an ploios, murdar, fără
zăpadă, și fără vânt, li se
lega și ea de masa adăpostită
în salon, a jocului. Privirile
lor însă se încrucișau cu un
început de reciprocă neîncre-
dere. Fiecare în sine trăgea
la răspundere pe ceilalți de
starea lui sufletească și de
nehotărârea de a pleca odată.
Vorbeau încet, jucau apăsat
și se certau îndelung.

Unul dintre ei băgă de sea-
mă că pentru a opta oară îi
eșea în față riga de treflă.
Primi cartea cu un surâs
plumburiu și se uită nedu-
merit, ca și cum prima dată
atenția lui fusese atrasă de ac-
cest amănunt, la cărja lungă
și fără nici o noimă din mâna
popii. Era un tânăr uscat,
înalt, de nepătruns, avea ne-

conținut aerul de a lua parte,
de sus, voit și cu îndârjire, la
orice detaliu inconjurător,
de-a face parte cu minuțio-
zitate din totul și de-a lăsa
pretutindeni ceva din ființa
lui meticuloasă. Se numea
Șerban și era, totuși, cel mai
în vârstă dintre toți. Vecinul
lui puncta postavul verde cu
arătătorul mâinei drepte și
șopti greoi:

— Deschid.
— Merg.
— Și eu.
— De trei ori.

Possesorul rigii de treflă
filă mohorit și restul cărților.
Două chenare, un șapte și un
nouă de cupă.

— Dau, zise unul după o
ușoară ezitare.
— O sută, două, cinci... in-
tregiră potul.

Postavul e acum deplin a-
coperit de bancnote. Șerban
filă apăsat cele două chena-
re: un valet de caro și o da-
mă de cupă.

Deschizătorul jocului avu
iarăși o ușoară ezitare. O
umbră de neîncredere învâ-
lă făptura lui jovială și des-
chisă. Șerban îl interpelă
pronunțându-i întrebător nu-
mele:

— Alexandre?
— Două cărți, răspunse el,
și, înainte de a fila:

— Passe-Parole.
— Potul, bătu Șerban și,
în fața șoavelii din ce în ce
mai mari a partenerului său,
întrebă cu o nuanță diabolică
în glas:

— Dece nu ai schimbat
trei?

— Știu ce vrei, răspunse
cel interelat. Plătit cinci...
șease... o mie. Socoti din nou
potul și-l acoperi de trei ori.

— Ce ai?
— Am plătit.
— Ești bun.

Și Șerban aruncă în gră-
madă cărțile, cu un gest
greoi. În față riga de treflă
părea că și mișcă ironic cărja.
— Trei ași. Plătești și
plângi.

— Și câștigi.
Șerban însă își mai aruncă
o privire asupra rigii de tre-
flă. Figura acestui popă învie
dintr'odată. Sună brusc și
ceru o nouă pereche de cărți.
— De ce? întrebă cel-
lalți.

— Mă plictisește riga de
treflă. Mi s'a părut că mă
privește anume. Semăna, de
altfel, cumplit cu un popă
breton pe care l-am cunos-
cut într'o seară, tot așa, la un
club. A pierdut tot ce avea
și, mi se pare, a doua zi s'a
împușcat. Nu este, desigur,
decât o impresie absurdă;
nu-mi plac însă asemenea
impresii.

Tăcură apoi cu toții. Pen-
dula începu să bată rar, so-
lemn, profund, miezul nopții.
Luminile se stinseră dintr'o-
dată toate. În sala întunecată
se ridică treptat, ca din pă-
mânt, un fior încătușetor și

rece și un suflu tăios se răs-
pândi pretutindeni. Șerban
abia putu să-și stăpânească
un țipăt. Se duse, totuși, șo-
văitor, până la fereastră și
dete cu mâna într'o parte,
perdeaua. Casa luminată fe-
ric de peste drum se îngro-
pă și ea dintr'odată în întu-
neric, apoi, rând pe rând, în
dreapta și în stânga, se stin-
geau luminile și preschim-
bau, astfel, clădirile în uriașe
blocuri de negru haotic care
intrau succesiv în întumeri-
cul nopții. Șerban lăsă repe-
de perdeaua și strânse pleo-
pele. Lumina se aprinse apoi
din nou în sală și lacheul
veni cu cărțile cerute, tăcut,
ceremonios, urând an nou și
fericit celor de față.

Toți erau galbeni la față,
deși se sileau să pară liniș-
tiți. Trebuiau să plece. Fie-
care se făcu însă că uită pen-
tru a nu se afla, dintr'odată
și singur, în noapte. Neliniș-
tea sporise până la frică. Ce-
rură cei fierbinte ca să se
încălzească, dar îl lăsară ne-
atins pe masă de se răci; zân-
gănitul lînguritelor și al ceș-
tilor ar fi fost insuportabil.
Șerban, ca să-și înghițeze
o contență, se așeză apăsat
la masă și începu să ameste-
ce metodice cărțile. Ceilalți
se așezară automat la lo-
curile de mai înainte și jocul,
în continuare, începu din
nou. Șerban dete cărțile la
tăiat și, repede, cu mișcări
nervoase, le împărți. Ameste-
că apoi pe cele cinci ale sa-
le și le ridică. În față riga
de treflă. Cărja dungată a-
propae copilărește pe carto-
nul lucios păru că se mișcă
ironic. Șerban avu o senzație
de sugrumare. Un nod se ri-
dică violent în gât și inima
svăneși de câteva ori cu o ne-
obicinuită imbulzeală. Se ab-
ținu totuși de a face vreo
mișcare.

— Deschid, zise Alexan-
dru.

— Iar d-ta?

— Imi joc cartea.

— Nu dau cu quintă.

— De trei ori.

— Iar păcăleală?

— Ținut.

Ceilalți doi parteneri fu-
giră din nou.

Șerban fila cu o incetinea-
lă studiată, voită. Patru che-
nare. Relansase și acum pe
nevăzute. Primul chenar ri-
gă; al doilea, rigă; al treilea,
rigă de cupă.

— Servit.

— Două cărți. Să văd ce
am prins.

Privi apoi cărțile cumpă-
rate lângă celelalte trei ca să
formeze o linie orizontală de-
săvârșită și, după ce se oprî
o clipă să studieze înfățișă-
rea adversarului, filă. Prin-
sesc al patrulea as.

— Potul.

— Și plus patru mii.

— Și plus opt mii.

Se făcuse tăcere. O aștep-
tare de ghiată radie dintr'o-

dată o atmosferă de super-
stție. Fiecare dintre cei de
față avea, în clipa aceea, im-
presia că, mai mult decât no-
rocul fiecărui partener, se
ciocnese acțiuni din afară,
lăaturalnice, conștiente însă și
iremediabile. Șerban își des-
făcu șovăitor portefeulul și,
un teanc de bancnote al-
bastre se vârsă pe marginea
postavului verde.

— Și plus de trei ori potul.

Alexandru rămase o clipă
gânditor. Cei patru ași îi in-
dicau poruncitor un supra-
relans. Se oândi însă la na-
guba adversarului și zise ge-
neros:

— Plătesc sec.

Șerban adăogă flegmatic:

— Ai pierdut, am caré de
rigă.

— D-ta ai pierdut. Caré de
ași.

Șerban lăsă să-i cadă căr-
țile din mâini. În față riga
de treflă. Cărja era imobilă,
dar în barba moșneagului
zugrăvit copilărește pe carto-
nul lucios părea că flutură
un surâs sarcastic. Șerban se
ridică brusc dela masă, drept
în picioare, străbătut în tot
trupul de un tremur nervos.
Ceilalți imitară automat ac-
cest gest. În sală trecu par-
că un fâlfâit ciudat de aripi, un
fior, o presiștire, întrevede-
rea superștiosoasă a unei tai-
ne și se pierdu apoi dintr'o-
dată, ca niște îndepărtate fă-
ciii în noapte, apărute și dis-
părute fulgerător printre co-
paci, în ceată.

Alexandru ședea palid și
drept în fața lui Șerban. Pri-
vea buimac riga de treflă și,
printr'o sugestie de neprice-
put, în ciuda deosebirilor a-
dânci dintre ei, găsea trăsă-
turi și detalii uimitor de ase-
mănătoare, corespondențe și
similitudini de linii și o ac-
ceasă dureroasă însufletire

de lucru mort și, totuși, încă
în viață în ciuda aerului său
de cunosător al tainelor sub-
pământesti. Toți patru se pri-
veau cu un soi de mistică
teamă. Alexandru, în sfârșit,
rupse cel dintâi, prostește și
pe șoptite, tăcerea:

— A trecut moartea pe
lângă noi.

Șerban răspunse cu un su-
râs enigmatic:

— Decavat cu totul. Bă-
nuiam eu că popa ăsta are
să-mi facă într'o zi una bună.

Mi-o făgăduise el singur, de
altfel în Bretania. Era tot
așa, într'o noapte inexplica-
bilă ca și aceasta. Atunci însă
eu câștigam și pierdea el.
Când s'a ridicat și mi-a de-
clarat că a pierdut ultimul
ban s'a uitat la mine lung,
ironic, hotărît și, părăsind
sala de jos, a adăogă că ține
neapărat să se mai întâlnească
cu mine și că, într'o zi,
cândva, când mă voi aștepta
mai puțin, va avea el grijă
de lucrul acesta. A ieșit apoi
brusc, aruncându-mi un sfi-
dător „la revedere”. S'a dus
imediat acasă apoi și s'a îm-
pușcat.

Alexandru ascultase po-
vestirea aceasta cu o nepăsă-
re voită, cu zâmbetul sleit în
colțul buzelor, cu o mână re-
zimată pe spatele fotoliului
de pe care se ridicase, cu o-
chii însă holbați țintă la
vorbitor, fără să poată rosti
nici un cuvânt. Ar fi dorit
parcă să arunce banii câști-
gați, să scape de ei prin fu-
gă, prin foc la nevoe, și să
desființeze, dacă ar fi fost cu
putință, această noapte din-
șirul nopților trăite de el. Un
presentiment tragic îl incre-
menise în țintula lui de as-
cultător, dela început.

Șerban umă:

— Eu, firește, ascultasem
cu un soi de mistică teamă

cuvintele lui de decavat, în-
figurat de pierdere. Nu pu-
team însă să răspund nimic.
Mi-amintesc doar că mă ri-
dicasem depe scaun și, într'o
atitudine incomodă, de primă
mișcare, ascultam. Ședeam
aproape cum șezi și tu acum.

— Glumești, răspunse slă-
bănog și scâncit, Alexandru.

— Nu glumesc.

Ceilalți doi interveniră
pentru a atrage luarea amin-
te a partenerului lor că e
prea târziu pentru a mai pier-
de vremea cu găsierea de mis-
tice corespondențe între per-
sone și personală, prea per-
sonală, amintire și cele ce se
petrecuseră, destul de ciudat,
în astă seară. Cuvântul lor
era însă lipsit de convingere,
el părea mai curând o încercare
neizbutită de a-și face
singuri curaj.

Șerban avu o mișcare de
generoasă renunțare și primi
concluziile lor. Se îndreptă
apoi șovăitor spre ușe, pășind
piezis, aproape mergând îna-
poi, cu ochii țintă în gol și,
când era în pervazul ușii, a-
dăogă:

— „La revedere domnilor;
Alexandre, la revedere!”

— Amin! strigară cei doi
tovarăși ai lui Alexandru, ră-
mași cu el. Bine că s'a dus.
Prezența lui ajunsese insu-
portabilă.

Alexandru însă pălise și
mai tare și, fără să răspundă
nimic, se lăsă într'un fotoliu.
Ceilalți doi făcură la fel. În-
tre ei căzuse o tăcere bolnă-
vicioasă, umedă, grea. Pă-
reau, astfel, că iau parte la
înfăptuirea unei înfricoșă-
toare taine. Amintiri super-
știosoase se ridicau ca o fu-
ningine deasă din zăcătorile
pierdute până atunci ale mi-
nții lor. Alexandru simțea
plămădirea oarecum eucaris-
tică a unui blestem vechi, în
care el era, de data aceasta,
cel jertfit. Nevoia de a reac-
ționa într'un fel împotriva ac-
cestei impresii era însă para-
lizată de puterea cu care se
revărsase asupra lui, mai
ales. Figura lui rotundă, gră-
suliie, încadrată accentuat cu
o barbă pătrată și neagră,
contrastă, prin esența ei de
jovială sănătate, în chip du-
reros, cu aerul de tragică ex-
tenuare în care toși înota.

Un grup de cunoștințe, în
acest timp, năvăli cu veselie
înăuntru. Veneau dela un re-
velion și țineau să continue
veselia. Se opriră însă o cli-
pă nodumeriți de atitudinile
celor trei inși din sală.

— Ce dracu ședeți așa? in-
terpelă primul, oprindu-se o
clipă și privind.

— Parcă ați veni dela
mort! exclamă altul.

— O partidă de poker,
Alexandre!

— Bine, răspunse repede
Alexandru, și șampanie!

Se înjghebară apoi numai
decât câteva grupuri de ju-
cători, la câteva mese. Șam-

pania înveselise dintr'odată
atmosfera, iar frigul adus în
vestminte de nouii sosiți des-
gheță atmosfera păcloasă și
înăbușită de mai înainte.
Glumele, zarurile, cu țacă-
neala lor ascuțită, ironia,
voia bună a anului nou, se
ridică zgomotos din jurul
meselor de joc și premeniră
deplin atmosfera de până a-
tunci a sălii. Cele dintâiu
vestiri luminoase ale zorilor
pătrunseră și ele, gălbui și
tremurătoare, prin deschiză-
tura perdelelor, înăuntru, și
aduseră siguranța apropiată
a luminii. Becurile pe străzi
începură să se stingă și lă-
tăturii îndepărtate de câini
rare și răgușite de cocoși, în
amintirile înviorate ale tutu-
ror, iminente. Un simțământ
de mulțumitoare desprindere
de sine trăia în toți și se re-
vărsa pretutindeni.

Un lacheu grav și tăcut se
apropie în acest moment de
Alexandru. Apariția lui, deși
firească, păru ciudată. Con-
versațiile amuțiră, toate din-
tr'odată, zarurile tăcură, pa-
harele de șampanie fură luate
dela gură și lăsate pe ma-
să, jocul conțeni și, odată cu
o liniște mortuară, toți se
simțiră înăbușiți de un senti-
ment de groază așteptare. A-
lexandru se ridică în fața la-
cheului, drept, mai înalt de-
cât era în realitate, mai tras
parcă decât de obicei și,
fără să spună nici un singur
cuvânt șchiță cu întreaga lui
făptură o întrebare unică,
solemnă.

— Domnul Șerban care a
fost cu dv. până mai adî-
neauri aici, șopti lacheul...

— Ei bine?

— A telefonat acum de a-
casă dela d-sa.

— Da!

— S'a împușcat.

Alexandru primi această
știre cu o durere fizică aproa-
pe și, totuși ca pe o ușurare.
Avea impresia că, după nopți
îndelungate de îndoială, de
nesigurantă, de chin, un me-
dic îndrăzneț riscase o cru-
țătoare și reușită operație.
Pierduse, astfel, picioarele,
de exemplu, dar ajunsese să
știe cel puțin sigur că scapă
de durerile bolii de până a-
tunci. În sufletul lui coborî
masiv, gigantic, asigurător,
gândul că a luat, fără leac,
locul lui Șerban într'o dramă
neînțeleasă și, în digestia ac-
cestui gând, se liniști dintr'o-
dată. Se întoarse apoi repede,
încă galben la față, dar si-
gur de sine și repetă tare,
fără să-și dea bine seama de
ce spune, în timp ce ieșea
grăbit din sală:

— Domnilor, prietenul no-
stru Șerban s'a împușcat. „La
revedere!”

Incantație

Muzei

Cunoști tristetea, muză, sau ție ție-
ogîndă, —
Strălîmpede de-apururi, — firavul tău poet,
Pe care-ți pleci privirea și-l lași să te cuprindă
De mijloc, ca pe-o floare și să te rupă 'n cet?

Ți-e glasul cu un susur; vîoara ta e versul
Mai luminos ca steaua (în veci ea nu apune),
Cu care se îmbată, sfidând tot Universul,
Acela care suflet în călimară pune.

Dar oare-l știi pe-acela, ce-i mândru că te are,
În fiecare seară — cules din ceruri har, —
Sau lași pe fiecare să-și scalde anii 'n soare
Și să-ți câștige darul, ca banii, cu un zar?

Fi-vei oricum: lumină, întunerec, —
Ascunde-ți ochii 'n bucurie sau tristete,
Mă simt atotputernic și te ferec
Să-mi fii tovarășe de vis și tinerete.

NICHITA TOMESCU

Drama iubirii Trecerea în românism

(Urmare din pag. 1-a)

(Urmare din pag. 1-a)

Dar tot din abilitate discurs socratic ar mai fi să reținem acest esențial, iubirea noastră, care e urită, care e brutală, sfârșită și rea.

Aceasta este teribila servitute care ne apasă, și poate toată desordinea lumii e în această dramă a iubirii. E omul feroce pentru ființa și pentru compul lui, pentru tot ce atinge și aderă la acest corp care nu semnifică decât o exclusivă iubire de el. Ne amintim că Platon în Republica și în Legile lui ar fi vrut să o suprimă în nu știu ce comunism ideal. Dar nu era aceasta o patetică încercare de a ne libera, de a transfigura dureroasa noastră iubire, de a ne da altă condiție, și nu era chiar o nostalgic anticipare a veacului creștin care trebuia să vină?

Va fi într'adevăr aici, și până în ziua de azi, toată lucrarea imposibilă a omului, setea lui de altă respirație, care n'ar fi putut fi decât altă iubire, și sbaterea lui damnată între atâtea sensuri incompatibile. Damnată desigur, fiindcă el nu va isbuti nici chiar atunci când cuvântul lui Isus va aprinde lumea cu flacăra lui de atât orizont, — omul rămânând nostalgic numai și mereu doritor, ridicând o palidă frunte înfrigurată de atingerea spiritului numai în Poezie, adică în ceea ce mai clare înălțimi ale lui, pe aripile poemului. În toate spațiile deschise — deschise poate numai de poezie — va fi de acum seducător aerian al sufletului celui mai iubitor și bun, sborul interstelar în dorul aprins al lucrului nou pe care oamenii l-au putut zări!

Aici, în această condiție, am zice de mare trecere prin vâmile nevăzute, trăesc — dar mai ales mor — sublimile fecioare shakespearne, imaculate copile pe care păcatul nu le mai poate atinge.

În groaza sufletelor căzute, ele aduc o libertate senină, ușor aripată, accidental polen solar care plimbă parcă un tragic azur prin ramuri... Le vedem privind lupar o lume care nu le poate pricepe: niciun contact aproape nu mai apare posibil! Niciunul care să nu fie o gravă atingere, o împietate... Carne lor are transparența zefirilor, iar ochii lor par atât de inani... Este Ofelia care nu mai pricepe când se vede atlată de singură — Hamlet ar fi fost poate unica ei lume posibilă — e răsul de flori al Mirandei, este Permiul și e Julietă atât de intactă, dar atât de strivită de lume... Despărțite de natura noastră comună, despărțite desigur printr'un efort de altă iubire, ele sunt locuri înalte de sinceritate care anulează păcatul, palide flori de crin într'o sălbatică pădure de vieți — și parcă tocmai de aceea le vedem de atâtea ori grăbite să moară în climatul trist care nu le convine... Privind mirate o lume atât de depărtată, ele se duc să regăsească parcă această vieță a esențelor lor și din care s'ar spune aproape că numai un straniu accident al creației le-a răstăcit efemer printre noi.

Dar este deopotrivă Beatrice, iubirea pe care Dante a sărbătorit-o ca niciun alt poet, fiindcă ea a trebuit să ajungă aproape una cu substanța divină — și este în sfârșit Lucrețiu în Mihai Eminescu. N'ar fi bine să vedem în acest imens poem numai un simbol androgin. Este, mai simplu,

un poem al perfecțiunii, al tragice iubiri imposibile, este miracolul pur... Teribila apăsare în toate limitele care ne strâng și pe care nu le putem părăsi — este setea de libertate a sufletului rânit de sunetul luminos al spațiilor, de vertiginosele lor chemări. Copila rânită surprinde chipul pur al marilor înălțimi.

De dorul lui și inima
Și sufletu-i se umple

Este atingerea primă. Peisajul unic al mării desamăgiri... Niciodată nu se va șterge! Dar se pot urmări din acest minut ritmurile altermate ale sufletului nostalgic, cașicând în această arzătoare și nouă dorință sufletul s'ar regăsi depărtat în condiția inițială a unei Perfecțiuni din care a pornit, cașicând s'ar retrăi acum minutul alb și fără sfârșit al Paradisului dela început. Un suflet paradisiac într'un corp trist, de pământ, iată Lucrețiu — și iată spectacolul tragic, din totdeauna, al celei mai finale vieți! E ființa care cheamă și respinge cu aceeași cuvinte, în același minut — ea o teribilă mărturisire a tristei noastre naturi împărțite...

Fata privește surprinsă, transverberată de atât miracol... Abia murmură. Cu toată aurora ei din priviri: O, ești frumos cum numa n' ai via
Un inger se arată...

Dar cealaltă natură, n'ar întârzia să revină:

Lucrețiu fără de viață
Căci eu sunt vie, tu ești mort
Și ochiul tău mă înghițea.

E ritmul tragic aproape, de soare și nopți, care va compune tot acest magnific poem. Copila nu va putea să uite, nu va putea părăsi incalculabila ei fenecire inaccesibilă, după cum nu va isbuti mai mult să se dea — dar aduce conflictul acestei duble naturi, plânsul ei, are înfiorări astrale, ca un sunet de pură durere peste toată vasta închisoare de timp.

Catalin o va solicita la vieță pământului din care desigur minunata copilă participă...

— Dar un Lucrețiu răsărit
Din liniștea uitării
Da orizon nemărginit
Singurătății mărit

Isvoarele durerii:
Și tainic genele le plec

Când mă le țineam nănsul
Alte ape, valuri trec
Călătorind spre dânsul.

Iar carnea ei, pământul, natura ei invincibilă termină pe un accent metallic aproape, acest acord sfâșiat: Pătrunde trist, cu raze reci
Din lumea ce-l despărte
În veci îl voi iubi și n' veci
Va rămânea departe.

Aceasta este iubirea noastră, substanțial inaderentă cu miracolul altei iubiri — și mai ales, oricât s'ar fi ridicat de sus, sortită să cadă fără scăpare în drama care ne închide. Ca un lung coridor pe unde am răstăcit atrași de fronde depărtată lumină pe care n'o poartem, dar pe unde vedem mereu întorcându-se convoiul oamenilor, legați de păcatul lor — suflete fără desăvârșire. E tristul nostru imperiu de umbre, de păcat și de nopți. E toată iubirea pe care o știm, pe care o putem trăi — o iubire singură care

ne cunoaște numai pe noi. Strigătul de durere al mamei, sau desnaideja amanților din totdeauna, n'au fost desigur decât hohotul personal, al ființei noastre care are nevoie și foame de lucrul pe care-l dorim. O iubire carnală — o iubire numai de noi. Ingropată mai totdeauna în brațele acestei Aphrodite populare de care vorbește oratorul din Banchetul platonician, ea se consumă ușor și pierce ca însuși lucrul sărac pe care-l adoră. Cămurile rămân epuizate și singure ca niște maluri peste care toate vânturile au bătut și nicio rază de cer nu le mai poate găsi. Versul mallarmean, el singur, parcă răsuna tot și pustiu peste miseria acestei iubiri:

La chair est triste hélas!, et j'ai lu
tous les livres

Viețea, lumea, ordinea noastră, nu pot fi decât după chipul acestei iubiri. Ea determină totul — și tot lucrul omenească va trebui să poarte pecetea legilor ei. Deaceia viețea ne doare, deaceia lumea e strâmbă și tristă... Deaceia ordinea este aproape inaccesibilă lumilor noastre desordonate. Duceam prin viață, cu noi, în substanța noastră, impulsul primordial și ireductibil care constituie anarhia noastră interioară — care ne obligă să nu primim, să nu considerăm, să nu „iubim” decât singura noastră ființă!

Soluții, ieșiri? Cine ar ști să le spună! O, nu vor fi nicidecum de ajuns desigur acele „soluții” matematice și „tehnice” pe care noi ne pricupem atât de minuțios le să dăm... Rana e atât de adâncă, încât e sigur că nicio mână omenească n'ar isbuti să o vindece, nici s'o atingă...

Acum 2000 de ani Isus a încercat să o ardă — și cuvântul lui a fost numai de flăcări. El venise să ne învețe iubirea — și numai atât... — Ci eu vă spun vouă să iubiți pe dușmanii voștri, zicea el... Sau:

— Cine vine la mine, dar nu-și urăște tatăl și mama, femeia și copiii, frații și surorii, și chiar propria lui viață, acesta nu-mi poate fi ucenic... Cuvintele sunt teribile — și ficcare glăbă doare! Ele ard adânc, în carnea noastră, tot locul unde suntem noi înșine, unde este numai iubirea de noi: tatăl, mama, frații, copiii, femeile noastre!

Ecoul cuvintelor astea, care n'au avut decât o singură sursă, că ne spună simplul secret al libertății, care trebuia să fie îndepărtarea de noi — având din acel minut să iubiți pe toți oamenii, cașicând ne-ar fi fost frați, părinți sau copii...

Dar inimile au rămas de piatră. Și pietrele au căzut peste Isus... Lapidarea lui care încă nu s'a sfârșit!

Cum să putem scăpa? Este întrebarea pe care n'o resolvă nimeni... Dar păcatul, cum gândește Maritain undeva, abundă atât de monstruos încât trebuie să credem, să nădăjduim — că Dumnezeu pregătește undeva *une surabondance de grâce*, „pe care nimeni n'ar putea să o imagineze”. Lângă ființele noastre, care nu sunt decât rânite — *aeterno vulnere amoris*...

Dar un strop — din iubirea lui Dumnezeu... Sau această *surabondance de grâce*! Ar fi s'o așteptăm însoțită, s'o pândim. S'o căutăm pretutindeni...

TOMA VLĂDESCU

Moldovei erau un îndreptar, un model, viața păstoraască altul. Literatura și arta populară, cu un cuvânt cuprinzător folclorul, mitologia, legendele eroice, istoria, ne readuc la tipul perfect și original al genului etnic.

În această direcție își îndrumau pașii autohtonii. Nu li se poate imputa o anumită lipsă de sensibilitate literară, nici un gol raționalist de care nu aveau nevoie. Ca urmare: curentul istorico-poporan se întărește, se fac cercetări și se dau la jumni străfundurile seculare ale culturii populare.

O artă autohtonă, cu o închipuire și o fizionomie proprie, își învederează autenticitatea. Ideile secolului XIX au slujit acestei deșelțeniri. M. Kogălniceanu, Alecu Russo, Vasile Alecsandri s'au folosit nu atât de influența ideilor secolului, cât mai degrabă de stimulul lor canalizat în altă parte. Boerimea își săvârșise opera istorică și politică, produsese tot ce îi îngăduise mândria și înțelepciunea. Acum venise rândul boerilor din a doua categorie, a intelectualilor și a cărturarilor. Poporul însemna autohtonie, boerimea de sus occidentalism. Toate clasele sociale ajunse în decin sunt atinse de instrăinare, își pierd originalitatea și vibrația proprie. Așa s'a întâmplat și cu boerimea secolului XIX. Când vorbim de reacționarismul ei, trebuie să ne gândim la politică; atunci când îi privim orientarea culturală trebuie să facem loc imitației străinoșilor, grecismului și occidentalismului.

Aceste idei și aceste teorii, aceste curente sprijinite de semănătorii de idealuri, aveau un eou adânc în presa contemporană, și de aceea ambele atitudini s'au infiltrat în gândirea publică până când au ajuns părți componente. Se constituiau societăți și de o parte și de cealaltă pentru apărarea celor două poziții. La una din acestea, la Societatea Românismul, B. P. Hașdeu roștește un inflăcărat discurs împotriva usurpurății cosmopolite. Reia o ideie enunțată în ziarul „Traian” dându-i contur axiomatic: „Naționalismul este o condiție esențială a tuturor creațiilor mari în sfera ideii. Ceea ce-i originalitatea pentru un individ, este naționalitatea pentru un popor...”

Am vorbit de curente, și am înțeles prin aceasta circuitul unor idei deși nimeni nu pusese act de proprietate pe ele, căci circula prin voia destinului nostru istoric. Nimeni nu a încercat să dovedească o influență reciprocă între B. P. Hașdeu și Mihai Eminescu. Totuși apropierea există.

Să ne gândim numai la lupta necontenită împotriva străinismului, a occidentalismului, privit sub toate fețele, în toate închipuirile, desbrăcat de haina ipocrită a falsei culturi, desprins de civilizația vicleană, o luptă titanică, în care Mihai Eminescu, de data aceasta, singur pe baricadă, a întâmpinat peride adversității, loviturii lașe, răspunsuri necinstite și nedemne de corectitudinea lui. Veacul era străbătut din toate părțile de o vijelie critică: se făceau tot felul de critici, cu și fără teme, unele de idei, altele îndreptate împotriva persoanelor. Nu se alegeau cuvintele, se foloseau la întâmplare, dar cu o precizie a celor tari, deaceia o alunecare spre pamflet și spre șarja polemică era inevitabilă.

Veheșența stilului o găsim pretutindeni, în articole, în studii, în conferințe, în discursuri. Se consuma o energie colosală, se vărsa prea plinul sufletesc în torente spumoase. Lupta era deschisă tuturor: nimeni nu s'ar fi putut să se retrăie. Când a apărut

Imprimăvărare

Duhul tăcutelor pajști
Ocrota somnului miilor cuminți
Și-al ierbi pline de povești.
Peste toate își întinseseră
Furișate falfăiri de ingeri
Liniștile lor cerești.

Prin pomii reci — o vereriță suplă —
Țășnea Primăvara. Cu ea, din orice ram,
Zâmbete vii, pufoose, —
Moi candeli de lumină...

...Și n' cupele lor albe mici inimi presimțeam.

El vrea să facă o deosebire categorică între o națiune și alta, între adevărul valabil în sine pentru o anumită națiune și adevărul meschin și înșelător al cosmopolitismului. Punte de trecere nu există; două sfere care se exclud. „Adevăratul amic al genului omenească, — spune tot B. P. Hașdeu, — este numai acela care-și iubește mai înainte de toate propria sa gînt”. Iată așa dar autohtonie, ridicată la rangul de universalism, acolo unde se poate întvedea adevărul absolut și pipăi valorile spirituale. În sprijinul teoriei sale, pe care am schițat-o numai, foarte succint, B. P. Hașdeu aducea și un element personal. Era scorbitor dintr'o familie cu rădăcini voveadoale, neastâmpărul firii îi dăduse chiar iluzia urcării pe tron; se adăoga o cultură adâncită în toate domeniile și aceasta îi mărea enorm prestanța în fața contemporanilor săi.

Am vorbit de curente, și am înțeles prin aceasta circuitul unor idei deși nimeni nu pusese act de proprietate pe ele, căci circula prin voia destinului nostru istoric. Nimeni nu a încercat să dovedească o influență reciprocă între B. P. Hașdeu și Mihai Eminescu. Totuși apropierea există.

Să ne gândim numai la lupta necontenită împotriva străinismului, a occidentalismului, privit sub toate fețele, în toate închipuirile, desbrăcat de haina ipocrită a falsei culturi, desprins de civilizația vicleană, o luptă titanică, în care Mihai Eminescu, de data aceasta, singur pe baricadă, a întâmpinat peride adversității, loviturii lașe, răspunsuri necinstite și nedemne de corectitudinea lui. Veacul era străbătut din toate părțile de o vijelie critică: se făceau tot felul de critici, cu și fără teme, unele de idei, altele îndreptate împotriva persoanelor. Nu se alegeau cuvintele, se foloseau la întâmplare, dar cu o precizie a celor tari, deaceia o alunecare spre pamflet și spre șarja polemică era inevitabilă.

Veheșența stilului o găsim pretutindeni, în articole, în studii, în conferințe, în discursuri. Se consuma o energie colosală, se vărsa prea plinul sufletesc în torente spumoase. Lupta era deschisă tuturor: nimeni nu s'ar fi putut să se retrăie. Când a apărut

Imprimăvărare

Duhul tăcutelor pajști
Ocrota somnului miilor cuminți
Și-al ierbi pline de povești.
Peste toate își întinseseră
Furișate falfăiri de ingeri
Liniștile lor cerești.

Prin pomii reci — o vereriță suplă —
Țășnea Primăvara. Cu ea, din orice ram,
Zâmbete vii, pufoose, —
Moi candeli de lumină...

...Și n' cupele lor albe mici inimi presimțeam.

AUREL CHIRESCU

Mihai Eminescu revoluția autohtoniei în idei era încopută, dar el îi dăduse perspective totalitare și imperialiste.

„Influența Austriacă asupra Românilor din Principate” este primul semnal. Statul este națiunea; națiunea este istoria și rasa, limba, obiceiurile și așa mai departe. Ideia amplificată prin propriile ei resurse biologice căștigă în intensitate, depășește epoca și secolul, se adâncește în eternitate, devine criteriu absolut. Mihai Eminescu reia ideea ordinii autohtone și o cercetează în toate domeniile, o urmărește în evoluția ei istorică, îi studiază prefacerile sub influența timpului și a cămărilor, și astfel se desprinde sinteza miraculoasă a unui organism legat de pământ, — configurație geografică, — și de spațiul dumezească păzită cu sabia. Când scrie romanul „Geniu pustiu” cuvintele lui Mihai Eminescu ating peroxismul utopiei imperialiste de gândire: „faceți o uriașă reacțiune morală, o revoluție de idei (în care ideea românească să fie mai mare decât uman, genial, frumoasă, în fine fiți Români și iar Români”, — spune el.

În cuvintele lui Mihai Eminescu își aflau rezonanța toți autohtonii secolului XIX: Alecu Russo, N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, B. P. Hașdeu, și alții pe care dacă îi trecem cu vederea nu înseamnă că i-am uitat.

Lupta dintre autohtonie și occidentalism, sau o altă formă o vor deschide Titu Maiorescu și Dobrogeanu-Gherea. Primului îi va răspunde necruțător B. P. Hașdeu, și pe un ton mai academic Al. D. Xenopol. Pe Dobrogeanu-Gherea îi vor sidera pamfletele aceluiaș nertător polemist care a fost B. P. Hașdeu, și mai târziu va trebui să răspundă la critica lui G. Bogdan-Duică. Toate aceste lupte între autohtonie și occidentalism își au temeiurile și perspectivele lor; prin ele se judecă un proces critic de lungă durată. O revenire ar fi necesară. O vom face cândva.

La capătul acestor considerații ținem să arătăm că o cultură nu se afirmă decât dărâmand tot ce li stă în cale. Antiteza autohtonie-occidentalism caracterizează un proces critic care se prelungește până în zilele noastre. O cultură nu ajunge să se lupte cu ea însăși, să-și dibuiească vicile organice, să-și dărâme idolii, până când nu s'a afirmat orgoliul, înălțurând toate piedicile care-i stăteau în cale, fiind tolerantă cu ceace venea din lăuntru și nertătoare cu ceace venea din afară. Am trecut prin această luptă cu vijelioasă pornire, cu subiectivism și exagerare, am fost indulgenți cu noi și severi cu alții, dar numai astfel am izbutit să descoperim blocul de granit din care aveam să șlefuiam bucată cu bucată chipul măestrat al operii de artă. Astăzi autohtonismul este condiție indispensabilă, occidentalismul apare când și când pe un priel de dibuire a unui înțeles zănatoc. Nu-l recunoști decât în formele zvăpălate ale ultra-modernismului, tot un fenomen de imitație, dar care, de data aceasta, se pierde în imensitatea autohtoniei.

NICOLAE ROȘU

In genul lui * * * Povestea daimyo-ului Japonori

Prin anul 1325, în minunata regiune Ki-ka-hara dela împreunarea râurilor Fuang-sa cu Shok-cha-sa, bogată în plantații de orez și de ceai, trăia tânărul daimyo Japonori, fiul lui Changatomo, care prin vitejia lui curățise pentru multă vreme provincia de pirăți.

Acest daimyo, rămas să stăpânească întina porvimeie și castelul străvechi dela Damanatsu, nu dădea însă semne, spre marea înfrustare a supușilor săi, nici de vitejia nioi de înțelepciunea tatălui lui. Pentru că, deși în fragedă virstă, trupul lui era măcinat de viciu, erau rare diminețile când răsăritul soarelui peste Fuji ama nu-l surprindea în vreuna din casele cu gheșe din portul de ne malul Mării Interioare, beat mort.

Astfel castelul din Damanatsu se dărâpanase înocul cu înocul, cultul morților și celelalte sărbători erau din ce în ce mai neglijate, spre marea disperare a samurailor și îndeosebi a șefului lor Vishi, care servea în casă de trei generații și barba și lungile lui mustați erau acum tot atât de albe ca vesnicele zăpezi de pe creasta muntelui Fuji.

Într'o dimineață, când, ca de obicei, soarele se înălțase ca de o suliță pe cer și de pe înălțimile dela Damantsu se vedea tronand gigantică siluetă conică a muntelui Fuji, prinsă într'o urzeală de argint de neasemuită strălucire, tânărul daimyo era iarăși adus acasă de pescarii din portul Kiato, lipsit de simțiri.

Șeful samurailor, Vishi, stătuse toată noaptea treaz, într'o adâncă meditație, pe malul apei spumoase a râului Fuang-sa

care se prăvălea din înălțimile dela Damanatsu spre plantațiile de orez din vale ca să se întâlnească acolo cu fratele lui geaman Shok-cha-sa. Marmurul melodios al apei nu reușise însă să-i domolească furtuna din suflet. Își recapitula viața de cinst și abnegație și, pentru destrăbălarea stăpânului lui, Japonori, se simțea el singur vinovat. Nu-i mai rămânea decât să moară cu demnitate de samurai, făcându-și hara-kiri. La răsăritul soarelui, închinându-se adânc spre silueta zească a muntelui Fuji, samuraiul Vishi îi saluta pentru ultima oară, cu aceste cuvinte:

„Prea mărite Fuji, tu care ai fruntea vesnic încrunțată și măreția ta nu are seamăn, iată ultima zi când te mai priveș. De acum, în apusurile calme, când albastrul creștelor tale va strălui apele însoțite de soare ale mării, ca o comună împărătească, eu nu voi mai fi printre cei vii. Ci, în lumea umbrelor, întâlnindu-mi strămoșii, voi colinda nesfârșit în jurul castelului Damantsu, așteptându-mi ispășirea păcatelor. Ci tu deapururi, munte Fuji, vei strălui la poarta cerului dela răsăritul lumii și zborul zeilor îți va mângâia fruntea încununată de vesnice zăpezi”.

După aceste cuvinte, Vishi se simți oarecum liniștit mai aștepta înocarea daimyo-ului Japonori pentru că să-și îndeplinească o ultimă datorie.

Când sosi deci, tânărul lui stăpân, în starea cea de plâns, samuraiul Vishi după ce, dimpreună cu tânărul samurai Ka-yo și Nagashiri cel voinic, îl duseră în camera lui de culcare, le ceru acestora să

plece și rămase singur în fața stăpânului său care abea deschidea câte o ochi oblie, încoșat de băutura pe fața de culoarea pergamentului, și-l închidea repede la loc speriat de lumină. „Numai din cauza mea a ajuns stăpânul meu în starea asta” își spunea plin de mâhnire samuraiul „poate moartea mea să-l aducă pe drumuri mai bune”.

— „Stăpâne, începu, după o închinare adâncă, numai eu sunt singurul vinovat pentru starea în care te afli. Voi plăti această vină, chiar azi, când soarele nu va fi ridicat mai mult de o suliță pe cer. Fie ca moartea mea să-ți fie de folos. Te rog să mă ierți stăpâne, pe mine nevrednicul, în ziua când aburii unei tinereti respiratoare se vor fi stins în măreția unui amurg al tău demn de tatăl și bunicele tău, așa cum trebuie să fie. Fie ca toate forțele binelui să te ia sub paza lor”.

După acest discurs pe care tânărul daimyo părea că îl ascultă cu luare aminte, deși cu ochii închiși, dar având fața întoarsă atent spre bătrânul lui servitor, Visha se mai inclină odăul în fața lui și se duse să-și facă hara-kiri.

Cealaltă samurai, îndeosebi Ka-yo, care îl iubea mult pe Visha, îl urmăreau cu ochii înțelegând din liniștea fetii sale că negurile morții se apropiau de bătrânul Visha, fiindcă numai ele pot da unui chip atâtă măreție.

Când, un minut mai târziu, Visha, la rădăcina unui pin urias din grădina, începu operația hara-kiri-ului, Ka-yo, plin de milă pentru el, îl ajută, tăindu-i capul dintr'o singură lovitură de sabie. După aceea, sărutându-i părul alb ca spuma râului Fuang-sa, își luă rămas bun dela el: — Fie sufletul tău în veci liniștit, bătrâne Visha, fiindcă ai murit ca un eroi. Îngropară cu mare cinst, în grădina castelului Damatsi și îl plânseră toți. Până și stăpânul, trezit din betie, se arătă foarte afectat de moartea bătrânului servitor și o săptămână întreagă nu se mai cobori în portul Kiato. Toată servitorimea, dintre care cei mai mulți îl văzuseră copil și se bucuraseră de frumusețea și înțelepciunea

nea lui neobșnuită, fură foarte bucuroși de această schimbare.

Ceeace nu dură însă mult, fiindcă, la cel de al optulea apus de soare, o umbră se strecura cu grijă să nu fie văzută, pe poarta din dos a castelului, iar întunecul nopții îl găsi pe tânărul Daimyo în fața unei case de ceai din portul Kiato. Fuji, părea în seara aceea mai încrunțat decât oricând. Lumeace-re-l văzuse se închinase spunând:

— Sunt viscole mari acolo pe înălțimile muntelui. Bătrânul Fuji e foarte supărat. Și toți se închiseseră cu oarecare neliniște în casele lor de carton, stângând luminile și deschizând porțile somnului și ale visurilor.

În timpul acesta, tânărul Daimyo, așezat la o masă lângă dansatoarea Butterfly, cea mai frumoasă dansatoare din toată regiunea, îi improviza următoarele versuri:

Dacă strămoșii mei ar cobori încrunțati
Din înălțimile viscolite ale lui Fuji
Să mă întrebe: Netehnicule, ce te-a
îndemnat

Să-ți uți aspra ta datorie de daimyo
Și să te înamolesti în
Muratice îndeletniciri?

Le-aș răspunde atunci:
Strămoșilor, mai crunți decât tăisurile
săbiilor voastre

Mai întunecați decât nopțile fără lună
Când câmpiile de lotuși dela Ki-ka-hara
Gem înghețate de vânt

Datorile mele de daimyo le-am uitat
Numai pentru cea mai frumoasă femeie
Pentru Floarea de Lotus, cea mai frumoasă floare.

Dansatoarea Floare de Lotus, îi răspundea la rândul ei, pe când fața ei căpăta o neasemuită gingașie sub lumina albastră a lămpioanelor:

Japonori, fiu al viteazului Mangato-mo
Si nepot al strălucitului prin înțelepciune
Novoka-ro

Imi plac ochii tăi fiindcă sunt mai întunecați

Decât strălucirea întunecată a nopților
pe Raul Negru

Imi place fața ta pentru că e mai aurie
Decât asfințiturile soarelui pe imensitatea mării

Și brațul tău mai elastic
decât tulpina de bambus.

Japonori, dacă n'ai fi tu
Trupul meu de mult ar fi înghițit
De spumoasele ape ale lui Fuang-sa

Și pieptenele mele de jad
Ar fi fost de mult prinse în plasele
Pescutorilor de perle.

Această poveste de nesăbuită dragoste care-l făcuse pe un daimyo, să-și necinstească neamul, se sfârși însă, în mod neașteptat, într'o dimineață, din vina samuraiului Ka-yo. Acesta, care li luase în îngrijire pe Japonori după moartea lui Vishi, îi pregătî o bae prea fierbinte în care Japonori intră amefit și iesi cu pielea atât de arsă încât după o boală de trei săptămâni, în timpul căreia cei mai mari doctori din Japonia fură chemați la căpătâul lui, își dădu duhul într'o dimineață, breacă în lumea strămoșilor.

Cu toată netrebnicia lui, mai mulți samurai din serviciul lui, — în frunte cu Ka-yo, — impresionată de moartea stăpânului lor, își făcură hara-kiri.

Castelul se părgini înocul în inocul, și fu părăsit, până în anul 1457, când se instală acolo o bandă de pirăți care făcu mari ravagii în regiunea Ki-ka-hara și chiar în jurul ei.

BELZEBUTH

P. S. — Cititorii sunt rugați să nu creadă că memorând numele de oameni și regiuni de mai sus s'au inițiat oarecum în istoria și geografia Imperiului Nipon, pentru că toate sunt inventate de Belzebuth, care, în această materie este... cum s'ar spune... „ehinez”. Le recomandăm în schimb admirabila carte parodiată, pe care rămâne s'o descopere singuri.

Cronica muzicală

Inchideri de stagione

de ROMEO ALEXANDRESCU

La FILARMONICA. Debutul dirijoral al d-lui Constantin Turcan a prilejuit nu numai interesul noutății, concertului ultim din stagione, dar și acela pe care ivirea unui talent demn de atențiune îl câștigă dela sine, în lumea muzicală.

Inchideri de stagione și deschideri de incurajatoare perspective pentru viitorul tânărului muzician, concertul dirijat de d-sa la „Filarmonica” a răsnit bine afirmări de organizare și fond muzical. D. Turcan nu pare îndreptat către pupitrul dirijoral de simple ambițiuni juvenile, dar de un real temperament de animator și de temeiurile unei serioase pregătiri și înțelegeri ale rolurilor conducerei orchestrale.

Execuțiunile au vădit oca aderență între acțiunea orchestrală și mâna dirijorului care denotă întotdeauna o prezentă animatoare utilă, iar nu o figuratie și simple mișcări de însoțire, anexate de prisos unei desfășurări muzicale. Libertatea și independența de acțiune a brațelor, concentrarea cu care își urmărește consecințele indicațiilor date, căutând să le facă operante iar nu simplă reproducere a unor gesturi studiate, carura ritmică sănătoasă și capacitatea de dinamizare pe care le-a relevat, neori poate cu prea mult accent și oarecare bruschetă, dar în tot cazul, drept elemente de serioasă dotare și cu excelente posibilități de dezvoltare, au înfățișat deosebit de favorabil debutul d-lui Turcan la „Filarmonica”. D-sa va găsi, este de dorit, câmp de activitate practică în domeniul ales, pentru a putea evolua către îmbogățirea și desăvârșirea mijloacelor dirijorale și a realiza o carieră ale cărei începuturi le-a obținut în condițiuni remarcabile.

La OPERA ROMANA. Reprezentarea fine de stagione a fost aleasă dintr-o reluare complet refăcută ale anului, ca o ultimă dovadă a rolului de vitală importanță pe care îl deține interpretarea în menținerea unei opere pe afis. Demonstrația a fost făcută cu „Liliacul” lui Johann Strauss, regenerat și viu reactualizat în succes de iscusință și întremătoare vervă cu care a fost pus în scenă de d. Niculescu-Basu și cântat și jucat de întreg ansamblul.

Montarea depășește de asemenei cadrul obișnuit, în genere cam palid și infirm, la Opera Română și asupra căruia, începând în special cu ultima stagiune, a început a se reveni cu hotărâre, ceea ce este un lucru excelent. Într-adevăr, nu se poate trece cu vederea faptul că, orice scădere într-un spectacol, îl poate slăbi sau periclită succesul. Nimic nu trebuie, de aceea, să fie considerat ca fiind de importanță și tratat ca atare în pregătirea unui spectacol.

Premierele și reluările a-nului, au fost pregătite făcându-se seamă, realmente de fiecare din condițiunile artistice impuse interpretării de calitate.

S-au deschis în același timp porțile, unor tinere elemente de talent ca G. Ștefănescu, Olga Bercescu, Tomel Spătaru, Șerbănescu, Nicoară, ceea ce, într-înșur, cu permanentă grijă și în viitor, va putea în gândul o improspătare neîntreruptă a forțelor artistice ale Operei și o folosire interesantă a valorilor noi.

D. Gegege Georgescu nu va cruța de sigur nici pe viitor nici o osteneală și va activa cu aceeași caldă energie și strălucit aport muzical personal, pentru a obține în total cea frumoasă treaptă de înfăptuire artistică atinsă până acum în câteva puncte ale stagiunii trecute și deci, nu imposibilă.

Teatrul de vară

Se apropie atrocea vacanță bu-cureșteană. Teatrul își închide porțile pentru a eși, prin dos, în aer liber. Odată cu dispariția străvechiului târg al moșilor, îndatoririle teatrului de vară se multiplică. El trebuie acum să-și găsească locul și de fotografie la minute și de roata morții și de panoramă cu femeia vampir din pădurile ecuatoriale. Trebuie să măturăm, dintru început, că acest lucru va fi foarte greu. Publicul bucureștean este mofturos, ca să nu zicem selectiv, și când e vorba de teatru el cere, mă rog, teatru, nu panoramă. Să vedem însă dacă acest lucru e posibil.

De ce teatrul de vară e la noi panoramă și nimic mai mult? Pentru că: 1) publicul fiind în vacanță se odihnește deci se distrează și 2) actorii pleacă la băi, autorii se reculeg pentru noi opere, directorii fug la Paris după ultimul succes. Ce mai rămâne pentru teatrul de vară: câțiva măturașii cari cântă și joacă prost și mai multe regimete de „girls” bune la orice. Cu atât, trebuie să recunoaștem nu se poate face teatru.

Teatrul de vară este una dintre cele mai importante forme de manifestare a teatrului. Pentru că la început nu a existat decât teatrul de vară. Adică un teatru în care „mașinaria” exterioară dramatică aproape nu există.

Dece tocmai noi, cari nici cultura nici mașinaria nu am făcut destulă, să ne plângem? Cert este un lucru: avem nevoie de amândouă. Și pentru că mașina să nu se spargă capul, cum s'a întâmplat în America, trebuie să ne ținem și de cultură. Un teatru de stat, a cărui grijă nu se consumă niciodată pentru viața de azi pe mâine, se poate organiza așa fel încât să susțină o activitate neîntreruptă anul întreg.

Mijloacele nu ne lipsesc. Are-nele din Parcul Carol, folosite pentru cele mai nesărate competiții (orchestre militare cu două mii de executați, apoteoza lui Moși Spakov, corul moașelor cari strâng fonduri pentru I. O. V. ș. a. m. d.) ar putea fi transformate ușor în teatru de vară. Cel puțin un director de scenă se găsește oricând, iar actorii de asemenea. Repertoriul nu costă nimic, pentru că este de mult trecut în patrimoniul omenirii. Totuși nu se poate face nimic. Teatrul dă vina pe public, publicul dă vina pe teatru și ceea ce este mai curios, amândoi au dreptate. Hotărât că e ceva putred în Danemarca.

AGATHON

DANS

Spectacolul de balet prezentat la Opera Română de d-ra Elena Penescu-Licium cu elevele sale ne-a prilejuit o seară plăcută. Programul alcătuit cu înțelegere a fost, în general, reușit, d-ra Penescu dovedind încă odată, precipe și demonstrând că numai muncind cu răvnă, se pot obține bune rezultate. Am preferat însă prima parte a spectacolului pentru care felicităm, în deosebi, pe d-ra Penescu, prin realizările coregrafice ferice ce le-a obținut și cari ne-au plăcut într-adevăr. Menționăm „Albă ca zăpada”, înfăptuire frumoasă și amuzantă, „Imperiul mării” interesant, dar pe alocuri ne-a îndus silueta d-rei Indira Mulgund, ce nu se pretează la „mailot”. D-ra Mulgund n'a fost bine distribuită.

Din grupul celor mici s'au distins: Getta Gheorghiu drăguță și delicată, apoi P. Octavia, E. Suceiu și „pilioni”.

D-ra Dita Berty a fost cel mai element din spectacol. Are grație naturală și finețe. O preferăm în dansul clasic.

Din restul ansamblului s'au evidențiat Lizzi Lint, cu vădite posibilități de tehnică, apoi Tilde și Lily Ursian, Injelia Penescu, Clara Voșni, Luiza Sorocinsky și Rica Nicolau.

Accompaniamentul la pian al d-rei Harun, a fost tot timpul supărător, dăunând spectacolului.

Sfătuim pe d-ra Penescu să rămână în domeniul clasic-romantic unde-și poate găsi adevărata afirmare.

O felicităm încă odată și o rugăm să continue.

MITIȚA DUMITRESCU

Sâmbătă 1 Iunie 1940 ora 9 seara va avea loc

O ȘEZĂTOARE LITERARĂ

in sala de Arme din TARGOVIȘTE organizată de ziarul „ANCHEȚA” ȘI „UNIVERSUL LITERAR” Conferențiază d. CONSTANTIN NOICA Vor citi din operele lor d-nii: Radu Gyr, Victor Popescu, Emil Botta, Virgil Cari-anopol, Teodor Al. Munteanu, Ladmiss Andreescu, Traian Lalescu, Ștefan Baciu, Nichita Tomescu, Ion Calboreanu și C. Fântăneru. Cuvântul introductiv și prezentările: I. NEGOESCU și J. G. VASILIU Intrarea liberă

Liviu Rebreanu

nas, iar Constance Bennet este foarte drăguță — mai mult când nu se vede, decât când apare pe ecran.

Iar când Billie Burke se mai amestecă și ea, zăpăcită, în confuziile filmului, spectatorii se distrează de minune.

SCALA : Sora de noapte

Ceace i s'ar putea reproșa a-cestei excelente pelicule ameri-cane, sunt prea multele coinci-dențe cari intervin atunci când eroii sunt la greu împas. Ne-am fi așteptat la mai multă ima-ginație din partea lui Cronin, autorul excelentei „Căstălea”.

Abundă, însă, în film așa ni-micile „scene tari” cari minu-nat regisate și interpretate, re-duc perfect atmosfera obsotora-re a unui spital sărăcăcios.

Filmul dela Scala este un film în care eroii mai mult tac decât vorbesc.

Această tăcere însă contribuie și ea, mult, la redarea atmosferei obsedante din întreg filmul.

Am avut, de asemenea ocazia s'o vedem pe Carole Lombard într-un rol „mare” pe care-l interpretează așa cum nu ne-am fi așteptat niciodată. Ann Shirley a pierdut mult din stră-zimeza cu care ne obișnuim în primele ei filme. Recomandăm pelicula, în special, doamnelor cărora le place să plângă. Vor avea destule ocazii să recurgă la batistele lor dantelate.

TRAIAN LALESCU

Din portretele unor actori tineri : St. Holban

Unul dintre actorii dela care așteptăm realizări din cele mai interesante. Nu știm dacă Teatrul Național al cărui salariat este, îi acordă locul — locul moral cel puțin — la care ca-litățile și talentul de care se face vrednic, îi dau dreptul să aspire. Credem cu fermitate în meritele actorului Holban și fără să ne fie teamă de dezast-roșul surâs sceptic al cafene-lei, vom încerca să-l analizăm și să așteptăm, deși cunoaștem că de zădărnici și ineficace este o așteptare și o credință, cătă vreme ea nu poate determina și nu poate schimba nimic din trista ordine a lucrurilor.

Se pare că în teatrul româ-nesc lucrurile la cari facem alu-zie sunt ocupate de persoane asupra cărora, fiindcă această noia nu vrea să aibă caracter polemic, ne ferim să aruncăm vreo judecată critică. Sunt actori a căror apariție pe scenă e-chiealăză cu o sinucidere, ce un act de fies. Desigur, mult mai bine le stă acestor oameni, andeva, în cafelele de pildă, în-văluții în fumul funebru al tigărilor, calomniind, contestând, negând. St. Holban este la anti-podul acestui fel de a fi: actor viu, emanațiune sincer în jocul său ale cărui isvoare se află într-o rară onestitate sufletească, dotat cu o inteligență ce nu poate fi imprumutată sau învățată. El va înfățișa odată o în-tregă galerie de tipuri; carica-ture însăși îi va dăruii cruzimea și, am spune, zămbetul răută-cios al vieții. Ce este Rica Ven-turiano dacă nu o tragică și elegantă caricatură? St. Holban va dăruii odată acestei fi-guri decadente, emoția care s'o smulgă din rândul fantoșelor și s'o aducă în realitate ca pe o intrupare a ceea ce nu trebuie să fie omul.

Am scris aceste rânduri de o-măgiu și ne-am oprit asupra lui

„TOANCE” de ȘTEFAN G. VERȘESCU-SANDOMIR

Donă episoade dramatice din viața de obșn și mizeria a plu-șășilor moldoveni.

Canta va apare peste câteva zile la „Universul”.

In colecția „UNIVERSUL LITERAR” va apare în curând:

NALUCA

dramă de MIHAIL DRUMESCU

autorul marilor succese literare: Invlajia la Vals și Scrisoarea de dragoste.

Spectacole pentru ostași

Anul acesta, stagiunea Teatru-lui Național se închide în vălmășagul unor vremuri prea puțin prielnice viitorului artistic.

Actorii primei noastre scene da stat au muncit mult și cu folos, atât în capitală, cât și în provincie.

Gratie bunelor organizări și întrebunțării a personalului s'a putut juca pe două scene: Teatrul Național și Studio.

Prin cele câteva turnee efectuate în provincie, frumășii primei scene au dat dovada dragostei pe care o poartă și banului, ci sufletului provincial.

Astăzi iarnă, înfruntând groză-via gerului și a drumurilor răz-lețe, câțiva actori au făcut turnee pe zonă.

Acei câțiva actori au forfecat posturile dela hotare, pentru a duce ostentilor cuvântul cald, închegat cu sufletul lor din bu-curie și suferințele românești.

Si ce frumos omagiu a adus d. Ion Marin Sadoveanu, direc-torul Teatrului Național, actoriilor, multumindu-le pentru ac-tiunea executată.

Cine ar mai putea ști, ce ro-tunduri vor mai avea de trăit actorii între timp...

Acum cel puțin, ar fi bine dacă tinereții artistice ar fi întrebunțat și el în acțiuni de afirmare culturală, acolo unde nu se joacă pe scenă și în de-cor, ci în aer liber — în văzul și auzul setoșilor de lumină rară.

După cum am mai spus-o în câteva rânduri, n'ar fi greu de organizat un turneu — pe vară — pentru ostași și civili.

Echipele de actori auxiliari — tub conducerea unui oamanad mai mare — ar putea juca în fiecare zi, spectacole gratuite, departe de capitală.

În feul acesta actorii și-ar face datoria de ostași și de câr-turari.

La se cuvine și lor „auxiliari-ilor” un dar, acum la închiderea stagiunii; ei nu au lefuri pe vară. Nu cer decât să muncească și să aducă astfel încă un prinos de recunoștință eliteli artistice consacrate, care pe timpul celor două luni de vacanță n'ar mai avea nici un motiv de îngrijorare.

G. S.

„Mira” de Vittorio Alfieri la Teatrul Național din Cluj

de GEORGE SBARCEA

Vittorio Alfieri este unul dintre cei mai autentici reprezentanți ai teatrului italian din suta a opti-sprezece. „Mira” — piesă care alcătuiește în cursul evoluții al literaturii dramatice italiene o dată însemnată — cuprinde toate marile virtuți literare și psiholo-gice ale unui autor, chiar astăzi de circulație universală. Pentru că Vittorio Alfieri deslășirează în-țelegător formula teatrului clasic-reușite să păstreze în dialog și caracterelor dramatice utilizate, o notă de arzătoare și permanentă actualitate. Contrar întregii tradiții locale a scenei italiene din-tre 1750-1800. Vittorio Alfieri pășește cadrul strămt și tematic unicat al teatrului de până atunci, și prin intermediul clasicismului francez creează o li-teratură dramatică de concepție majoră, menită să fructifice multă vreme autori teatrului ai pe-ninsulei.

În două lucrări de proză: „Principio delle lettere” și

„Della tirannide”, Vittorio Al-fieri concretizează preocupările sale literare ce nu se mărginesc aici la simpla notă de isto-riograf, nici la cea de scriitor, ci îmbrățișează toate fenomenele și evenimente dintro per-spectivă mult alărgită: lumea psihologică. Căutând legăturile tainice dintre fenomenele sufletești și cele sociale, sau reper-cuția societății asupra eu-lui, Vittorio Alfieri se dovedește a fi un adevărat maestru în mănăirea bistoriului psihologic. El însuși, fiind o fire chinată de tendințe antagoniste, caută să se analizeze, modificând nu arareori lupta dintre personaje după chipul și asemănarea pro-prie.

Deși are o predilecție pentru subiectele tragice din antichitate, Vittorio Alfieri aduce pentru prima oară pe scena italiană, în formă modernă, teza creștină a mântuirii prin suferință sau moarte. Vom întâlni pretutinde în piesele lui o rezolvare a

conflictului prin moartea idea-lizatoare, care deschide porțile spre fericierea transcendentă, singura de esență divină și per-manentă. Desigur că Vittorio Alfieri nu uită să accentueze nici efectul moralizant al mar-tirizării la care sunt supuși eroii săi, ci atrage luarea aminte a-supra sămburelui pilduzitor cu-prins în el.

„Mira”, care înseamnă punctul de maturitate creatoare al lui Vittorio Alfieri, pe lângă a-mara inedită a versului, căruia traducerea d-lui prof. Alexandru Marcu a reușit să-i păstreze plasticitatea inițială, mai cuprinde acea chinătoare svărăcolire de suflete, menită să găsească larg ecou în spectatorul bine orientat teatralmente, de pretutindeni. Subiectul îl formează rubrica in-cestuoașă a Mirei pentru părintele ei, Regele Cipro. Femeie castă și pură sufletește, atât de spațiu și independență spiritu-ală, Mira suferă cumpăt drama pe care nimeni din amburajul ei nu o bănuiește. Mai mult chiar, ea va lupta pentru a îmăbuși această iubire monstruoasă, con-densând în sine agitații și re-muscări ce se vor rezolvi într-o tragedie sufletească.

Vittorio Alfieri a urmărit cu rară plasticitate acest duel al personajului său cu sine însuși,

creând o acțiune interioară, de puternice tensiuni. Mira, pentru a se izbăvi de povara coples-toare a tainei ce-o ascunde în suflet, va muri, nu atât pentru a scăpa de o căsătorie care tot nu mai e valabilă, cât pentru a se salva pe sine din mocirla simțurilor incestuoase.

Cu neîntrecută sa măiestrie în a defini caracterele tragediilor sale, Vittorio Alfieri a creat din Cipro, tatăl Mirei, din Cecri, mama mândră de frumusețe fi-cei, din Peru și Euriclea, perso-narici secundare, adevărate tipuri sintetice ale teatrului clasic de conflicte sufletești. Fiecare este-tă de precis trasat, atât de cir-cumscriș în evoluția conflictelor interioare, (a căror subliniere o face cu multă plasticitate corul Erinilor) încât niciun spector nu poate rămâne în dubiu asu-pura mersului acțiunii interio-ri-zate.

Desigur că pentru a înțelege și gusta teatrul clasic, se cere un contact permanent și viu cu el. Ori la noi, datorită împreju-rărilor tehnice și artistice care stăpănesc scena ardeleană, nu mai există de multă vreme o tradiție a literaturii dramatice clasice.

dințată regisorului italian Fer-nando de Crucciati, care în pa-tria d-sale se bucură nu numai de o foarte bună reputație arti-stică ci și de neprecupețita în-credere a conducătorilor oficiali ai teatrului italian contemporan. D. Fernando de Crucciati, s'a dovedit încă din trecuta stagiune a fi un director de scenă în accep-tiune totală a cuvântului „Fata lui Iorio” de D'Annunzio — prezen-tată pe scenele Teatrului Națio-nale din Capillală și Ardeal — și triticuic dramatic modern, alcă-tuit din piese de Massimo Bon-tempelli, Rosso di San Secondo și Luigi Bonelli, care s'a bucurat la Cluj de o deasă interpretare, au atins un nivel estetic ce nu-l credeam posibil cu mijloacele actoricești și tehnice de care dis-pune Teatrul Național din Cluj.

Ori, d. Fernando de Crucciati a arătat în primul rând că punctul de plecare în montarea unei piese îl alcătuiește coordonarea forțelor creatoare puse la dispo-ziția regisorului. D-sa a atras luarea aminte a celor care vreau să învețe ceva din scurta d-sale activitate la noi, că pentru tea-tru — pe lângă o cultură speci-ală și bine formată, cunoștințe tehnice, discernământ estetic, entuziasm și bunăvoință — se cere mai ales muncă. Fără de străduințe organizate nu se pot

extraže efectele dramatice maxi-me dintro piesă, nu se poate rea-liza măcar frumusețea literară a textului.

D. Fernando de Crucciati, având la dispoziție un număr de repetiții cu foarte puțin mai multe decât cele în uzanța Tea-trului nostru, a muncit într-un ritm case, la un moment dat, amenința să depășească pe actorii instituției, sărăviți într-o tălăzuală condamnabilă. Numai astfel a putut să facă din trage-dia lui Vittorio Alfieri o fru-moasă reprezentație teatrală.

A reprezenta astăzi „Mira” cu vechile mijloace și concepții tea-trale, este aproape peste putin-ța. În primul rând pentru că lip-sec cu desăvârșire actorii din vechia scoală și în al doilea rând pentru că publicul este mult transformat. Mira este ea însăși un personaj foarte dificil ca exteriorizare-Regia modernă trebuie să caute a apropia frumuse-țile tragediei lui Alfieri de sen-sibilitatea și receptivitatea con-temporană, accentuând caracte-rul analist și foarte actual al personajului central. Tâind, re-ducând, transformând, adăogând o expresivă muzică de scenă, da-torită compozitorului Gino Gio-ni, dela Conservatorul din Ve-neția, d. Fernando de Crucciati a făcut din piesa lui Vittorio Alfi-

Scriem în acest loc îndată după recepția festivă a maestru-lui Liviu Rebreanu la Aca-demia Română, numai pentru a ne afirma dintru început a-tașamentul structural față de omul a cărei operă ne-a fost și ne este lumină îndrumătoare în sensul crezului și năzuințelor noastre literare. Cu răgaz la loc convenit ne vom ocupa, pe larg, atât de această pri-mire sărbătorească, precum și de binefăcătoarele ei conse-cințe culturale.

Aci, ținem să subliniem discursul — dogmă rostit — în fraze reperi, simple și adânci — de maestru; discursul acesta în care urmașul de azi al „o-mului” din satul românesc, a-duce cel mai cald, dar și cel mai hotărât elogiu, strămoșilor lui, — acei strămoși cari prin el, prin realizatorul epic de azi, trec mai departe, din veac a-pus, în veacurile care vor veni și cari vor trebui să fie lumii-nile într-o slavă românismului de todeauna.

Ce datorează cultura româ-nească d-lui Liviu Rebreanu, ne spune consacrarea academi-că de azi și ne mai spune, în fraze de o desăvârșită claritate stilistică, d. profesor Ion Pe-trovioc care, elogiind pe cel sărbătorit, a mărturisit că eio-giașă tot trecutul nostru, al tuturor.

În seria marilor ziditori de românism, d. Liviu Rebreanu își are câștigat un loc pe cea mai ridicată treaptă. Dela d-sa așteptăm, înca, măsura epică a unui talent în plină deslăn-tuire.

L. A.

MARIN MARINESCU-MU-RES: CRINI ȘI SPINI, VERSURI, 1940.

Un poet tânăr e întotdeauna handicapat de inerta publicului sau de nelipsita manie a criticii — a (găsi în orice versuri noi reminiscențe de aurea.

Voluntul d-lui Marinescu-Mu-res merită atenția iubitorilor de poezie sinceră, prin autenticita-tea lirismului său duios, vigoa-rea rurală a imaginilor și mai ales sensibilitatea valorii muzi-cale o rivășului. Cu instigatul sigur al desprindere, aurea, tânărul poet știe să trezească cele mai variate orizonturi su-fletești prin măiestra mănuire a cuvintelor potrivit înșălate. (șă-ș-nice de tainice ecouri.

Spicium din volum: Mă deghice cu timpul, spre lume de nou rod, mi-e sufletul o floare, ce-asteptă n vis zărilor, de foc al zorilor.

Suavoale de apă tandafirii și sfinte prin zări pierdutele veacuri, seîntoarnă lin spre mine. În neaua scuturată de meri și de cași, e primăvara mării de lezare senine, cu cântece de aur și plâns de turturile. (Poemul zorilor, p. 9).

Literatură, artă, idei...

GÂND ROMÂNESC

Distinsa revistă clujeană redactată de d. profesor Ion Chinezu...

Ultimul caet (numărul 2-4) din luna Aprilie, în afară de un foarte bogat material critic...

De viața filosofiei se confundă cu a spiritului? Uneori s'a crezut acest lucru...

Filosofia este însă întotdeauna oeva făcută sau care se încheie, făcându-se...

„Misiunea filosofiei, spuse d. Noica, nu e de a spori cunoștințele, nici de a crea instrumente...

Cam aceasta ar fi, grosso modo, un aspect al problemei deschise de d. Noica...

LE GRAND MEAULNES

al lui Allain Fournier, e unul din cele mai frumoase romane ale literaturii europene...

Cum, nu toți școlarii de 16-17 ani posedă limba franceză atât de bine încât să poată citi această operă în original...

dintr-o regretabilă scăpare din vedere, nici una din marile edituri nu a hotărât traducerea acestei cărți...

O tânără doamnă și anume d-na Domnița Gherghinescu Vania, a avut totuși curajul să întreprindă și să termine această traducere...

POEME CU LIVEZI

se intitulează o carte de versuri datorită condeului și inspirației d-lui I. D. Pietrari...

Din cântul haiducilor „Sus p'un deal Un pui smead de cătanean, Fără fund la pâlărie...

„Misiunea filosofiei, spuse d. Noica, nu e de a spori cunoștințele, nici de a crea instrumente...

Cam aceasta ar fi, grosso modo, un aspect al problemei deschise de d. Noica...

LE GRAND MEAULNES

al lui Allain Fournier, e unul din cele mai frumoase romane ale literaturii europene...

Cum, nu toți școlarii de 16-17 ani posedă limba franceză atât de bine încât să poată citi această operă în original...

ză la fel. Am întâlnit foarte des cazul ca pe coperta unei cărți să ne fie anunțat că aceasta cuprinde „poezii” și să nu găsim într-însa nici urmă de poezie...

ALTĂ CARTE DE POEZII Care ne face să nu mai știm dacă e mai bine să semeni cu cineva și să fi totuși un bun poet...

De-ai înțeles că te-am iubit Mă iartă Nu-mi singura durerea Mută Croește-ți mai departe-o Soartă...

Decât o viață tristă Și-un chin nesuferit Mai bine-un glonț de pușcă Și-o moarte a la minut.

DRAGOSTEA DE MOARTE

uitare și alte soluții dintre acestea, o găsim uneori chiar în literatura străină...

Am dat ca exemplu această strofă cititorilor pentru ca să ațărăm că și în literatura franceză se poate scrie oarecum neinteresant...

Noi n'avem nimic de împărțit cu d. Cristofor Danu, pe care nu-l cunoaștem. S'a întâmplat să ne cadă în mână articolul d-sale...

TOT IN TRIBUNA TINERETULUI

am găsit, pe de altă parte, o frumoasă poezie „Frunte lângă arbori” semnată de George Popa. Desprindem o strofă:

NU ÎNTELESEM DECE

în paginile unei reviste în care se găsește lucruri de frumoasă înută literară, n'a deranjat pe nici menii dintre redactorii ei...

SUNT OAMENII CARE

Dumnezeu, știe de ce, când scriu. își pun singuri bete în roate. Ca și când n'ar fi destul de greu să găsești forma cea mai justă în care să îmbraci un gând...

„Dacă m'ar fi pus cineva — Dumnezeu, să zicem — să localizez țara veseleiei și a cămării marilor frumuseți eterate...

„Lucrurile au surprize și viața, și prin însăși structura lor. Fondul își cere singur stăutul care îi convine.”

INTR-O REVISTA DIN BANAT

citim că unul din redactorii acestei reviste având o convorbire cu unul din d-stășii noștri romancieri...

II y avait un roi à Thulé

Qui loin de jupes et de choses Pleurait sur la metempsychose Des lys en roses...

De pentru că scriitorul nu putea să-și imagineze plastic așel Nord, și pentru că totuși îi plăcea și voia să spună și el ceva a spus despre „baladele albe și roșii ale spumosoșilor fiorduri”...

„O astfel de șezătoare o așteptăm cu nerăbdare” adaugă canșid redactorul notei pomenite. „Dar se va realiza vreodată?”

FIINDCA VORBAM DE MELANCOLIE

mărturisim că ni s'a părut totdeauna ciudat spectacolul pe care ni-l dădeau unii oameni foarte bătrâni, din jurul cărora moartea a secerat pe rând tot ce le era drag, părinți, soți, prieteni...

cuiva un simplu vis care „prea era de tot frumos și-a trebuit să piară” cum zice poetul.

Să trecem însă peste această „delicioasă naivitate” și să ne întoarcem la afirmațiile „romantice” ale lui...

„Sunt câteva ani de când, la un concurs literar organizat de „Cultura Națională” — concurs care l-a consacrat pe Mircea Eliade...

CEA MAI RECENTA MOARTE CARE NE-A ÎNDOLIAȚ, ESTE ACEEA A LUI T. C. STAN

Sunt câteva ani de când, la un concurs literar organizat de „Cultura Națională” — concurs care l-a consacrat pe Mircea Eliade...

FIINDCA VORBAM DE MELANCOLIE

mărturisim că ni s'a părut totdeauna ciudat spectacolul pe care ni-l dădeau unii oameni foarte bătrâni, din jurul cărora moartea a secerat pe rând tot ce le era drag...

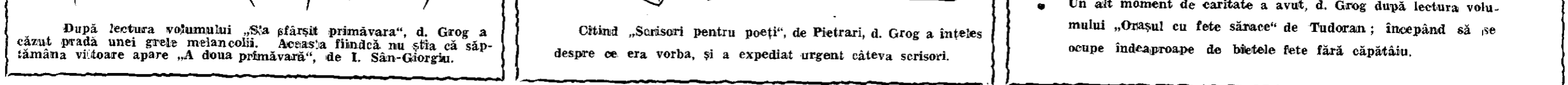
Ne atășăm în fiecare zi, de oameni, de obiecte, de cărți, de zile însuși, de fiecare oră a lor care trece pentru totdeauna, de flori ce se vestejesc, de animale care mor, de atâtea lucruri mărunte care fac viața noastră vie...

Să fie oare o vârstă când viața ne înăsprește atât de mult încât toate morțile celor dragi nouă să nu ne mai doară? Acest lucru nu-l putem încă pricepe.

„O astfel de șezătoare o așteptăm cu nerăbdare” adaugă canșid redactorul notei pomenite. „Dar se va realiza vreodată?”

FIINDCA VORBAM DE MELANCOLIE

mărturisim că ni s'a părut totdeauna ciudat spectacolul pe care ni-l dădeau unii oameni foarte bătrâni, din jurul cărora moartea a secerat pe rând tot ce le era drag...

Un alt moment de caritate a avut, d. Grog după lectura volumului „Orașul cu fete sărace” de Tudoran; începând să se ocupe îndeaproape de bițele fete fără căpătâiu.